

Glazba različitih kultura u osnovnoškolskoj nastavi glazbe

Tešanović, Robert

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:134:895106>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

ROBERT TEŠANOVIĆ

**GLAZBA RAZLIČITIH KULTURA U
OSNOVNOŠKOLSKOJ NASTAVI GLAZBE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

doc. art. Vuk Ognjenović

Sumentor:

dr. sc. Amir Begić, asistent

Osijek, 2017

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Teorijski dio	2
2.1. Kultura i kulturni identitet	2
2.1.1. Kultura kao civilizacijski fenomen.....	3
2.1.2. Interkulturalizam	3
2.1.3. Interkulturalizam u glazbi.....	5
2.2. Interkulturalna kompetencija.....	5
2.2.1. Interkulturalni odgoj u nastavi glazbe	6
2.2.2. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	7
2.2.3. Interkulturalna kompetencija učitelja	9
2.3. Konceptcija nastave glazbe u hrvatskim osnovnim školama	9
2.3.1. Program nastave glazbe u okviru HNOS-a.....	11
2.3.2. Nacionalni okvirni kurikulum	12
2.3.3. Nastavna područja predmeta Glazbena kultura	13
2.4. Glazba različitih kultura u nastavi glazbe	15
2.4.1. Folklorna glazba u okviru predmeta Glazbena kultura.....	16
3. Istraživački dio	18
3.1. Opis tijeka istraživanja	18
3.2. Istraživačka pitanja	18
3.3. Analiza udžbenika s obzirom na zastupljenost glazba različitih kultura	19
3.3.1. Udžbenik za četvrti razred.....	19
3.3.2. Udžbenik za peti razred	22
3.3.3. Udžbenik za šesti razred	25
3.3.4. Udžbenik za sedmi razred	28
3.3.5. Udžbenik za osmi razred	33
3.4. Interpretacija rezultata	37
4. Zaključak	42
5. Literatura	43
6. Sažetak.....	45
7. Summary	46
8. Prilozi	47

1. Uvod

Pojava i razvoj multimedija, interneta i civilizacijskih promjena općenito sa sobom nosi novonastale kulturne i društvene promjene na globalnoj razini. Taj trend svoj je razvoj započeo u prošlom stoljeću, a u ovom postao jedna od sastavnica modernog društva koje danas poznajemo. Kulturna obilježja predstavljaju identitet pojedinca, kao i zajednice određenog područja. Novonastale promjene uzrokuju međusobnu izloženost i miješanje različitih kulturnih identiteta u velikim razmjerima te je stoga potrebno usmjeriti mlade prema razumijevanju i prihvaćanju različitosti u kulturi i identitetu. Trend obrazovanja mora pratiti trend civilizacije. Interkulturalna kompetencija postaje neophodna u današnjem društvu i potrebno ju je razvijati kod mlađih uzrasta, što znači da ju treba posjedovati i učitelj.

Ovaj rad bavi se značenjem kulture, kulturnog identiteta, interkulturalizma kao pojma i kao kompetencije te načinom implementacije u nastavu glazbe. Podatci prikazani u radu su prikupljeni proučavanjem Nastavnog plana i programa za osnovne škole i udžbenika za Glazbenu kulturu izdavačke kuće *Profil*.

Cilj rada je analizom interkulturalnih sadržaja u nastavnim planovima i programima istražiti mogućnosti razvoja interkulturalne kompetencije učenika. U tu svrhu analizirani su sadržaji udžbenika za nastavu Glazbene kulture s obzirom na implementaciju interkulturalnih sadržaja. Plan i program za osnovnu školu predviđa vrlo malo interkulturalnih sadržaja, odnosno upoznavanja različitih glazbenih tradicija i kultura. Udžbenici za nastavu Glazbene kulture, doduše, sadrže određeni broj primjera koji pripadaju različitim kulturama, ali u iznimno nedovoljnoj mjeri. Za ostvarenje razvoja interkulturalne kompetencije potreban je veliki angažman glazbenog pedagoga. Suvremeni učitelj mora poznavati glazbu različitih kultura zbog razvoja vlastite kompetencije, a i kako bi istu razvijao i u svojim učenika.

2. Teorijski dio

2.1. Kultura i kulturni identitet

Kultura je pojam koji nije moguće jednoznačno odrediti. Pojam *kultura* javlja se u različitim kontekstima i može sadržavati različita značenja. Osnovno obilježje svake kulture je odnos pojedinca prema grupi ljudi (okolini) u kojoj boravi. Pojedinač boravkom u određenoj okolini postupno prihvaća njene norme ponašanja te postaje dio određene kulturne sredine. Identitet je skup čovjekovih ideja i stavova o tome tko je on i što ga spaja, odnosno razlikuje od drugih ljudi (pojedinač, obitelji, zajednica, institucija, kultura, društava, država). Identitet se odnosi na društvo u kojem svaki pojedinac ima ulogu i javlja se u tri oblika: „individualni identitet predstavlja jedinstven osjećaj osobnosti koji posjeduje svaki pojedinac; društveni identitet predstavlja kolektivni osjećaj osobnosti koji posjeduje svaki pojedinac; kulturni identitet se odnosi na osjećaj pripadanja određenoj etničkoj, kulturnoj ili supkulturnoj grupi“ (Dobrota, 2009:199).

Woodward (1997; prema Dobrota, 2009:199) govori o esencijalističkim i neesencijalističkim definicijama identiteta. Esencijalističke definicije polaze od ideje da svaka etnička, odnosno kulturna grupa posjeduje apsolutan i fiksiran skup povijesnih osobina koje stvaraju njen identitet, koji je zajednički svim članovima grupe. S druge strane, neesencijalističke definicije usmjeravaju se prema osobinama koje su zajedničke članovima etničke, odnosno kulturne grupe, ali i prema razlikama unutar nje. Stoga takva definicija uzima u obzir činjenicu da su identiteti suvremenog društva promjenjivi, nezavisni, neodređeni i mnogostruki. Kultura kao pojava određene zajednice također nije jednoznačna i apsolutna, već je podložna stalnim promjenama. Koncept glazbe vezan je za koncept identiteta. Glazba se tako formira i oblikuje u određenom okruženju te postupno postaje tradicijom određene kulturne sredine. Samim time njen identitet vežemo za pripadnike te sredine i njihovo kulturološko podneblje. Glazbena uključenost pojedinca izravno doprinosi koncepciji identiteta.

2.1.1. Kultura kao civilizacijski fenomen

U literaturi nalazimo brojne definicije kulture, a u radu ćemo spomenuti one značajnije. Edward Tylor je antropolog koji je 1871. godine definirao kulturu kao sveukupnost znanja, vjerovanja, umjetnosti, zakona, morala, običaja, i drugih vještina i navika prihvaćenih od čovjeka kao člana društva. Kultura obuhvaća gotovo sve što ima veze sa životom ljudi kao članovima zajednice. Unatoč postojanju mnogih definicija, Tylorova klasična definicija predstavlja izuzetnu polaznu točku u razumijevanju modernog svijeta. Osim njegove, u literaturi nalazimo brojne definicije kulture. Tako, na primjer, Tylor (1865) definira kulturu kao „sveukupnost naučenih sposobnosti i navika koje egzistiraju u nekom društvu“, Linton (1936) govori o „kulturi kao o društvenom naslijeđu“, dok je Rohner (1984) definira kao „sveukupnost naučenih značenja koja se prenose s jedne generacije na drugu“. Dok je u Schwartzovoj (1978) definiciji kulture naglašena osobnost pojedinca, Geertz (1974) ističe postojanje zajedničkih simboličkih sustava koji nadilaze okvire individualnih osobnosti. Tooby i Cosmides (1992) smatraju da je kultura „apstrakcija koja se koristi za razumijevanje sličnosti i razlika između skupina ljudi te da označava mnoštvo različitih aspekata ljudskog ponašanja i načina njihovog postojanja“ (Dobrota, 2009:195).

Karakteristike u društvu prema kontekstu kulture možemo primijetiti od najvećih razmjera (istočna kultura, zapadna kultura, bliskoistočna kultura, afrička kultura...), kulturalnih razlika unutar država, regija, naselja, sve do male grupe ljudi određene organizacije, ili čak do kulture određene obitelji. Tako postoje kulturne razlike između dvije susjedne države. Isto tako možemo primijetiti kulturnu raznolikost između regija unutar država, do kulturnih obilježja karakterističnih za određeni grad ili naselje. Važna osobina kulture je i integracija, odnosno tendencija da svi njeni aspekti funkcioniraju povezani u cjelinu.

2.1.2. Interkulturalizam

Pojam *interkulturalizam*¹ naziv je za oblike znanstvenih istraživanja, izobrazbe, javnih politika prema useljenicima te poslovnih odnosa i komunikacija između tvrtki kojima

---

¹ www.enciklopedija.hr-interkulturalizam

se omogućuje razumijevanje i suradnja među pripadnicima različitih kultura i naroda i tako smanjuju ili uklanjaju predrasude i stereotipi o drugima. Glavno je polazište interkulturalizma relativističko: vrijednosti drugih kultura ne smiju se ocjenjivati prema mjerilima vlastite kulture. Pojam interkulturalizam, kao i pojam „kultura“ nije moguće jednoznačno odrediti. *Interkulturalizam* je pojam hrvatskog jezika koji se upotrebljava u različitim kontekstima srodnog značenja. U engleskom jeziku postoje termini kao što su: *global competitive intelligence*, *cultural competence*, *cultural sensitivity*, *ethno relativity*, *international competence* itd. (Deardorff, 2011).

Nije moguće odrediti koje su kulturne vrijednosti kvalitetnije pa ne postoji objektivni dokaz da su neke kulturne ideje bolje od drugih. Relativistički stav prihvaća različitosti između kultura i smatra da ih treba tolerirati kao takve. Etnocentrizam polazi od uvjerenja da je jedna kultura superiorna u odnosu na ostale. Etnocentrizam² je stajalište kojim se na pripadnike drugih skupina ili društava primjenjuju mjera vlastite skupine ili društva. Obično se način mišljenja ili ponašanja drugih smatra neispravnim, čudnim ili inferiornim. Što ljudi dulje žive ili surađuju u grupi, veća je njihova sklonost prema podjeli „mi“ (*in-group*) i „oni“ (*out-group*). Uz „mi“, vlastitu skupinu, vezuje se odanost i ponos te osjećaj superiornosti, civiliziranosti i poštenja u odnosu na skupinu „oni“, kojoj se pripisuju suprotna obilježja (Sumner, 1906). Uz postojeću raznolikost među kulturama, na ovaj način mišljenja kulture postaju distancirane i izolirane, a ideja interkulturalizma je podupiranje i prihvaćanje kulturne raznolikosti među ljudima različitih naroda.

Appadurai (1993, prema Ilari, 2013) smatra da globalizacija, komunikacija kroz medije i drugi oblici modernizma otežavaju razlikovanje jedne kulture od druge. Usprkos toj kompleksnosti, kulturne tradicije iz kojih se manifestiraju i dalje postoje unatoč svojoj transformaciji. To mijenja način na koji živimo, kao i način na koji komuniciramo s drugim ljudima diljem svijeta, što potvrđuje činjenicu da je kultura podložna stalnoj promjeni. Ovdje nalazimo razloge zašto se javlja potreba za proučavanjem drugih kultura i učenja o pojmu *kultura* općenito. Do pojave medija, interneta i novih migracijskih valova ljudi nisu imali priliku često se susretati s drugim, njima stranim kulturama. Postojao je jedan oblik barijere između kultura. Danas je pristup puno brži, a interakcija s ljudima nam nepoznatih kulturnih i etničkih grupa olakšana na više načina. Pojavio se novi pristup u kojem su nam sve kulture

---

² www.enciklopedija.hr- etnocentrizam

koje su stvarane stoljećima na dohvat ruke u našoj svakodnevnici, a samim time i potreba za poznavanjem i prihvaćanjem stranih kultura.

2.1.3. Interkulturalizam u glazbi

Jednako je važno značenje koje čovjek pridodaje zvuku kao i njegova fizička svojstva koja ga čine takvim (Bakan, 2007). Glazbeni ulomak posjeduje svoj glazbeni kontekst kada ga promatramo kao cjelinu te percipiramo odnose među tonovima, uspoređujući visinu, ritam, dinamiku, tempo i boju tona. Upravo odnosi između tonova daju melodiji prepoznatljivost. Drugo značenje joj daje čovjek. Glazba sama po sebi ne posjeduje izvan-glazbeno značenje, ne može predstavljati ništa osim samu sebe (Rojko, 2012). Glazba u čovjeku može pobuditi određenu emociju ili asocijaciju. Tako se određena melodija prenosi s generacije na generaciju te postaje sastavnicom određene kulture. Skladba nas može asociirati na određeni događaj (vjenčanje, pogreb, misa, ratne pjesme...). Ta skladba u određenoj kulturi dobiva izvan-glazbeni kontekst koji joj je dodijelio čovjek. Ista melodija u drugom kulturnom okruženju može pobuditi potpuno drugačije asocijacije. Pri prvom susretu s glazbenom izvedbom drugog kulturnog porijekla odmah stvaramo pretpostavke o ljudima koji stvaraju tu glazbu te kakvoj kulturi pripadaju. Ti stavovi su površni i neutemeljeni jer nisu potkrijepljeni detaljnim upoznavanjem određene kulture. Upoznavanjem obilježja drugih kultura susrećemo zanimljive paralele među kulturama, ali i izobilje različitosti i nejednakosti u mišljenju o glazbi, kulturi i identitetu. Nejednakosti nastaju između načina na koji glazbenici predstavljaju glazbu kao dio njihovog kulturnog identiteta i načina na koji pripadnici druge kulture doživljavaju tu glazbu.

2.2. Interkulturalna kompetencija

Učenje glazbe različitih kultura, osim što samo po sebi predstavlja cilj, razvija u učeniku interkulturalnu kompetenciju. „Pojam *kompetencija* podrazumijeva da neka osoba ima znanja, sposobnosti, vještine, iskustva, tj. da je stručna ili mjerodavna u nekoj vrsti djelatnosti ili za neko područje“ (Spajić-Vrkaš i sur., 2001; 250). Bennett (2001) navodi kako se interkulturalna kompetencija sastoji od interkulturalnog načina mišljenja (*Mindset*) i od interkulturalnih vještina (*Skillset*). Interkulturalna kompetencija je sposobnost efektivne i

prikladne komunikacije u interkulturalnim situacijama temeljenim na interkulturalnom znanju, vještinama i stavovima (Deardorff, 2006). Postoje različite definicije interkulturalne kompetencije u raznim područjima, ali navedena³ je prihvaćena kao opća i standardna.

Elementi interkulturalne kompetencije su:

- Znanje: kulturalna samosvijest, poznavanje određene kulture, sociolingvistička svijest,
- Vještina: slušanje, promatranje, vrednovanje, analiza, interpretacija, povezivanje, kritičko mišljenje,
- Stavovi: poštovanje, otvorenost, radoznalost, otkrivanje.

Elementi interkulturalne kompetencije vode do unutarnjih ishoda (odnose se na osobu koja uči postati fleksibilnom, prilagodljivom, empatičnom i prihvaća etnorelativnu perspektivu) i vanjskih ishoda (odnose se na vidljiva ponašanja i način komunikacije pojedinca). Interkulturalnu kompetenciju ne možemo naučiti, već neprestano radimo na njoj, a razvija se iskustvima kojima smo direktno ili indirektno uključeni u kulturalni život. Tako stječemo konkretna znanja i iskustvo u kulturalnom životu toga naroda tesmanjujemo šansu za krivo tumačenje i doživljavanje kulturalnih znanja, vjerovanja, umjetnosti, zakona, morala, običaja, i drugih vještina i navika.

2.2.1. Interkulturalni odgoj u nastavi glazbe

U dokumentu *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006) se pojam *interkulturalna kompetencija* često spominje. Međutim, u predmetu *Glazbena kultura* ne pojavljuje se niti jednom, a najčešće se pojavljuje u predmetima stranih jezika. Jedino na što se u spomenutom dokumentu glazbeni pedagog može pozvati kod razvoja interkulturalne kompetencije je ono što je navedeno u poglavlju *Ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi*: „Promjene školskoga poučavanja i učenja posebice su usmjerene na uravnoteženo i povezano *obrazovno i odgojno* djelovanje. U tom smislu učenike valja poučiti i osposobiti za življenje prema načelima poštivanja različitosti i interkulturalnog razumijevanja“ (Isto, 10-11). Načelo poštivanja različitosti i interkulturalnog razumijevanja podudara se s definicijom

---

³http://www.gcu.ac.uk/media/gcalwebv2/theuniversity/centresprojects/globalperspectives/Definition_of_Intercultural_competence.pdf

interkulturalne kompetencije. Dakle, u odgojno-obrazovnom procesu učitelj Glazbene kulture treba poticati razvoj interkulturalne kompetencije učenika. Postavlja se pitanje kako?

2.2.2. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo

„Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo sustavno je uveden u hrvatski odgojno-obrazovni sustav 1999. godine odlukom Vlade Republike Hrvatske koja se odnosi na primjenu *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo*. U njemu su ujedinjena dosadašnja iskustva stečena provođenjem takvoga odgoja i obrazovanja u našem sustavu i iskustva drugih zemalja. Između ostaloga, program obuhvaća odgoj za identitetni i interkulturalni odgoj i obrazovanje. Program je uključen u svih osam razreda osnovne škole. Poželjno je da svi učitelji budu upućeni na program odgoja za ljudska prava i na program građanskog odgoja kako bi učinkovitije koristili metodu integracije i korelacije srodnih odgojno-obrazovnih sadržaja“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006; 24). Navedeni citat iz Nastavnog plana i programa poziva učitelje da se upoznaju s programom. U sklopu ovog programa glazbeni pedagog s dovoljno želje i ambicije može osmisliti projekt kojim će glazbom poticati razvoj interkulturalne kompetencije kod učenika. Taj projekt može se odnositi na tradicijsku glazbu naše ili strane kulture. Iako program nije u sadržaju redovne nastave, on može predstavljati odličnu priliku za razvijanje interkulturalne kompetencije kod učenika. Projekt se prijavljuje na smotru projekata iz područja građanskog odgoja i obrazovanja, a organizatori su Ministarstvo znanosti i obrazovanja i Agencija za odgoj i obrazovanje. Cilj smotre je omogućiti djeci predškolske dobi i učenicima osnovnih i srednjih škola stjecanje građanske kompetencije i ostalih ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje.

Program se može ostvarivati na nekoliko načina:

- *Interdisciplinarno u svim predmetima koji sadrže programske teme koje su bliske temama ljudskih prava*. U ovom slučaju glazbena aktivnost vrlo dobro korelira s drugim predmetima u obliku bilo kakvog proučavanja kulture, s obzirom na to da je glazba jedna od temeljnih sastavnica gotovo svake kulture te ostavlja mnogo prostora za razne učeničke aktivnosti. „Povezanost Građanskog odgoja i obrazovanja s predmetima Likovna kultura, Glazbena kultura te Tjelesna kultura/umjetnost moguća je u nizu sadržaja u kojima se

kultura i stvaralaštvo povezuju sa slobodom sudjelovanja u kulturnom životu i uživanja u umjetnosti te umjetničkog izražavanja, kao i u raspravama o doprinosu različitih kultura svjetskoj kulturnoj baštini, o slobodi izbora i masovnoj kulturi, o ulozi umjetnika u ratu i miru itd.“⁴

- *Kao izborni predmet.* Nastava Glazbene kulture svojim otvorenim modelom ostavlja nastavniku dovoljno vremena za određene aktivnosti u sklopu programa. Izborni predmet stoga nije potreban, a nije ni tehnički izvediv s obzirom na količinu izbornih predmeta i ostalih dječjih aktivnosti.
- *Izvanastavnim aktivnostima.* „Karakteristike izvanastavnih aktivnosti koje ih razlikuju od nastave, organizacijski gledano jesu te da se njihovo djelovanje ne odvija u razredima, već u posebno formiranim skupinama. Rad tih aktivnosti odvija se u slobodno vrijeme učenika i izvan nastave, dok je način rada organiziran na principima učeničkog samoupravljanja (nastavnik ili neki drugi voditelj samo je savjetnik)“ (Šiljković i sur. 2007: 137). Izvanastavne aktivnosti se provode uglavnom u školama. Učitelj glazbe može biti uključen u program putem svoje već postojeće izvanastavne aktivnosti. To su zbor, folklorne skupine i orkestri. On učenike može uključiti u program učenjem i izvođenjem prigodnih skladbi koje potiču ciljeve ovog programa. Učitelj ovim aktivnostima može učenicima i približiti neku od stranih kultura čije skladbe izvode. Učitelj mora biti oprezan pri odabiru skladbi jer se radi o učenicima nepoznatoj glazbi koju će teže prihvatiti, a osim toga učitelj mora biti dovoljno kompetentan da bi skladbu na što jednostavniji način približio učenicima.
- *Izvanškolskim aktivnostima.* Izvode se u slobodno vrijeme učenika i učenici se za njih opredjeljuju prema svojoj želji. „Izvanškolske aktivnosti čine različiti organizacijski i programski oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima i drugim institucijama izvan škole“ (Cindrić, 1992, prema Šiljković i sur. 2007:137).

Prema tomu, učenici se mogu uključiti u glazbene aktivnosti neovisno o školi. Učitelj glazbe koji djeluje kao voditelj izvanškolskih aktivnosti može primjenjivati ciljeve programa za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo, ako se poklapaju sa

---

⁴ http://www.azoo.hr/images/strucni2014/Graanski_odgoj-program-2014_08_104_2019.pdf

željama i ambicijama učenika. Ovdje je potreban još veći napor učitelja s obzirom na to da se radi o slobodnoj aktivnosti. Osim toga, učitelj može poticati druge voditelje izvanškolskih aktivnosti da se upoznaju s programom i pokušaju ga primijeniti u svom radu.

2.2.3. Interkulturalna kompetencija učitelja

Pristup izvorima glazbe svijeta, kao što su video i audio snimke, olakšan je pojavom *YouTubea* i suradnjom glazbenih pedagoga s etnomuzikolozima kako bi osigurali detaljne vizualne i auditivne informacije o raznim glazbenim praksama (Beegle, 2012). S obzirom na količinu sadržaja i materijala koji današnji učitelj ima na raspolaganju, on mora dobro promisliti i odlučiti koji sadržaj će proučavati te koji sadržaj će poučavati i s kojim ciljem. Učitelj koji u plan i program nastave uključi glazbu druge kulture u obilju informacija i mogućnosti mora vrlo oprezno odabrati sadržaj rada prema konkretnoj situaciji. Abril (2006, prema Beegle, 2012) navodi polazne točke od kojih učitelj treba krenuti da bi pronašao što prikladniji materijal. Učitelj treba:

- poznavati referentne izdavače za ciljanu temu,
- pobrinuti se da učenici razumiju kulturu i stil,
- pronaći kontekstualne detalje o glazbi,
- prikupiti što više informacija o načinu izvođenja glazbe.

Svaki učitelj bi trebao određenu kulturu samostalno proučiti prije nego ju krene poučavati. Što bolje učitelj poznaje određenu kulturu, to će ju kvalitetnije prezentirati učenicima. Najčešće se radi o kulturi koju je učitelj upoznao preko medija i koju nikada nije doživio (ili upoznao uživo). Stoga treba biti svjestan da unatoč proučavanju učitelj nema potpune informacije o autentičnosti. Ako je učitelj posjetio određeno područje i doživio stranu kulturu, tada ima najveće izglede da učenicima vjerodostojno prikaže određenu kulturu.

2.3. Konceptcija nastave glazbe u hrvatskim osnovnim školama

Glazba je vrlo važan dio ljudske kulture i njena se prisutnost u općem odgoju i obrazovanju shvaća kao sama sebi razumljiva stvar. „Glazbena nastava polazi od dva osnovna načela: psihološko načelo uzima u obzir činjenicu da učenici u pravilu vole glazbu te se žele

njome aktivno baviti, a kulturno-estetsko načelo polazi od toga da nastava glazbe mora učenika pripremati za život i osposobljavati ga da bude kompetentan slušatelj“ (Nastavni plan i program, 2006:66).

Zadatci glazbene nastave moraju biti glazbene prirode, ostvarivi, jasno i logično koncipirani te lišeni trivijalnosti. Mogu se podijeliti u tri skupine:

- materijalni zadatci: stjecanje znanja, usvajanje činjenica i generalizacija (podaci o skladateljima, pojmovi tempa, ritma, dinamike, usvajanje određenoga broja pjesama itd.),
- funkcionalni zadatci: razvijanje glazbenih, senzornih ili perceptivnih (slušnih), izražajnih, kreativnih i ostalih (intelektualnih, manualnih i sl.) sposobnosti,
- odgojni zadatci: formiranje pozitivnih stavova o glazbi, stavova o glazbeno vrijednim djelima (njegovanje glazbenoga ukusa putem kontakta s vrijednom glazbom itd.). (Rojko, 2012).

Područja izvođenja glazbe, pjevanje i sviranje se ne ocjenjuju, dok se mogu ocjenjivati razine obrazovnih postignuća kod nastavnih tema upoznavanja glazbe te uočavanja glazbenih sastavnica (glazbala, pjevački glasovi, glazbeni oblici i vrste, glazbeno stilska razdoblja itd.).

U nastavi Glazbene kulture imamo na raspolaganju jedan školski sat tjedno (45 minuta) tijekom svih osam godina školovanja, a nužno je da se nastava glazbe održava svakog tjedna. U školskoj godini to je 35 školskih sati. S jednim satom nastave tjedno nije moguće učenike naučiti svirati, glazbeno opismeniti i razgovarati o glazbenom stvaralaštvu. Uzimajući u obzir broj sati program potrebno je kvantitativno smanjiti, a kvalitativno obogatiti te pružiti učeniku važne i potrebne informacije. Od svih obaveznih predmeta samo Likovna i Glazbena kultura imaju minimalan broj sati tjedno tijekom svih osam godina školovanja.

Razredna nastava glazbe počinje u prvom razredu, a predmetna nastava počinje u četvrtom razredu. Nastava Glazbene kulture u prva tri razreda osnovne škole temelji se na glazbenim područjima pjevanja, sviranja, slušanja glazbe i glazbene kreativnosti. „Kada se u okviru opće pedagogije govori o estetskom odgoju, glazbenoj se nastavi, uz likovni odgoj i nastavu književnosti, redovito daje počasno mjesto kao istaknutoj estetskoj disciplini. Sama činjenica da se predmet bavi glazbom, odnosno umjetnošću, razumijeva da sve ono što se u predmetu događa zaslužuje atribut estetskoga. U teoriji estetskoga odgoja smatra se da estetski odgoj učenika razumijeva odgoj za lijepo u umjetnosti, ali ujedno i za lijepo izvan

umjetnosti, odnosno u životu uopće. Ako bismo se osvrnuli na zadatke estetskoga odgoja, oni uključuju razvoj sposobnosti opažanja, doživljavanja, vrednovanja i ostvarivanja lijepoga. Razmatranjem navedenih područja i zadataka estetskoga odgoja, dolazimo do zaključka da je jedino nastavno područje u kojem je moguć estetski odgoj slušanje glazbe“ (Dobrota,2006: 106).

Program nastave glazbe je otvoren, što znači da učitelj uz obavezne sadržaje može uobličiti jedan dio nastave, uzimajući u obzir želje i mogućnosti učenika. Obvezni dio se sastoji od svih pojavnih oblika glazbe (umjetnička glazba, narodna glazba, jazz, pop). Učitelj je slobodan u odabiru primjera za određenu nastavnu jedinicu u području pjevanja i u područjima, cjelinama i temama u kojima se nastavni rad temelji na slušanju glazbe, a to su folklorna glazba, glazbala, pjevački glasovi, oblikovanje glazbenog djela, glazbene vrste i glazbeno stilska razdoblja.

2.3.1. Program nastave glazbe u okviru HNOS-a

„S Hrvatskim nacionalnim obrazovnim standardom (HNOS) uveden je nov pristup poučavanja u osnovnoj školi, usmjeren na učenika umjesto na sadržaj, ostvareno je primjerenije umijeće poučavanja, a istodobno je postignuta ciljna ujednačenost s predškolskom, srednjoškolskom i visokoškolskom razinom hrvatskoga odgojno-obrazovnoga sustava. U središtu pažnje novoga programa jest učenikova glazbena aktivnost a ne nastavni sadržaj. U činu pjevanja (bilo koje dobre i primjerene pjesme) i slušanja (bilo koje dobre i primjerene skladbe) na licu mjesta doživljava se i uči glazba, obogaćuje učenikov emocionalni svijet i izoštruje njegov umjetnički senzibilitet“ (Rojko, 2012:133).

Program HNOS-a rasteretio je nastavu Glazbene kulture u području *glazbenog opismenjivanja*. Osim što je sadržaj sveden na najmanju moguću mjeru, u tom području se ne treba ocjenjivati učenika s obzirom na relativnost učenikovih sposobnosti. „Ako se za glazbenu nastavu uopće može reći da je opterećivala učenike, onda je to bilo samo u domeni glazbenoga opismenjivanja. Stoga je ono svedeno na najmanju moguću mjeru, na razinu (pre)poznavanja grafičkih znakova. Glazbeno će se pismo upoznavati samo *kao fenomen* osobito u vezi sa sviranjem. Operativnu razinu glazbene pismenosti u osnovnoj školi nije moguće postići pa se na tome ne smije inzistirati. Zbog posebnosti ovoga nastavnog područja

(potrebne specifične sposobnosti, potrebna količina vježbanja neostvariva u okolnostima općeobrazovne škole), svaki je rezultat u razredu relativan. Stoga uspjeh učenika u tom području ne može utjecati na njegov konačan uspjeh u predmetu“ (HNOS, 2006:4).

Sva znanja koja učenik stekne na predmetu treba povezati sa zvukom. Svaka cjelina koja se obrađuje mora biti popraćena glazbom: „Znanja o glazbi moraju imati odgovarajuće pokriće u samoj glazbi kao zvučnoj činjenici, u protivnom je riječ o verbalizmu, odnosno formalizmu. Formalističko je znanje učenika koji zna verbalno definirati *rondo*, a ne prepoznaje nijednu skladbu toga oblika ili učenika koji zna nabrojati osobine narodne glazbe, recimo, Međimurja, a ne prepoznaje ni jedan primjer kao međimurski, ili, učenika koji može verbalno pročitati note (recimo slovima abecede ili solmizacijom) a ne može to isto otpjevati itd.“ (HNOS, 2006:2).

2.3.2. Nacionalni okvirni kurikulum

„Nacionalni okvirni kurikulum temeljni je dokument u kojemu su prikazane sastavnice kurikulumskoga sustava: vrijednosti, ciljevi, načela, sadržaj i opći ciljevi odgojno-obrazovnih područja, vrjednovanje učeničkih postignuća te vrjednovanje i samovrjednovanje ostvarivanja nacionalnoga kurikuluma“ (NOK, 2010:11). To je temeljni dokument donesen na nacionalnoj razini uvažavajući mišljenja društvenih, gospodarskih i kulturnih čimbenika, znanstvene i stručne javnosti. Predstavlja najširi okvir odgojno-obrazovnog djelovanja i služi za uređivanje odgojno-obrazovnog sustava.

Društveno kulturne i odgojno-obrazovne vrijednosti su jedna od temeljnih sastavnica NOK-a. „Vrijednosti kojima Nacionalni okvirni kurikulum daje osobitu pozornost jesu: znanje, solidarnost, identitet te odgovornost“ (NOK, 2010:14). Upoznavanjem učenika s glazbom različitih kultura izrazito razvijamo njihov osjećaj za identitet. „Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta pojedinca. Danas, u doba globalizacije, u kojemu je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet istodobno ga povezujući s poštivanjem različitosti“ (NOK, 2010:14). Ako usmjerimo nastavu Glazbene kulture učenjem i slušanjem (odnosno, upoznavanjem) glazbe različitih kultura na isti način na koji se bavimo glazbom svoje kulture, onda kod

učenika izravno utječemo na svijest o raznolikosti identiteta te ga potičemo na bolje shvaćanje svijeta oko sebe.

2.3.3. Nastavna područja predmeta Glazbena kultura

„Nastavna područja: *pjevanje, slušanje, sviranje, elementi glazbene kreativnosti glazbene igre, izvođenje glazbe i glazbeno pismo, te slobodno, improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples, sviranje* - postavljene su relativno slobodno i otvoreno. To je nužno tako jer se rezultat (doživljavanje i upoznavanje glazbe, emocionalno obogaćenje, razvoj glazbenog ukusa) podrazumijeva, ali se ne može operativno formulirati. Neizravna kvantifikacija (obvezan broj otpjevanih pjesama i broj odslušanih skladbi) više je metodička preporuka, nego obveza za učenike. Ako je nastavnim područjem određeno da će učenik (u četvrtom razredu, npr.) slušati osam novih skladbi i pjevati deset novih pjesama, to nipošto ne znači da on mora (na kraju školske godine) znati otpjevati sve te pjesme i prepoznati sve odslušane skladbe. Željeni rezultat glazbene nastave ostvaren je u samom činu pjevanja i aktivnog slušanja. Glazba je sama izvršila ona nevidljiva i nemjerljiva djelovanja koja su gore spomenuta“ (HNOS, 2006:2).

„Pjevanje u osnovnoj školi je najčešće funkcionalno, a ne umjetničko. U školi koja učenicima posreduje (glazbenu) kulturu trebalo bi težiti umjetničkom pjevanju. Kako je takvo pjevanje objektivno teško ostvariti u razredu morao bi središnjim mjestom kvalitetnog pjevanja postati zbor“ (Rojko, 2012:54). *Pjevanje* je aktivnost koja je u nastavi glazbe oduvijek prisutna. Šezdesetih godina pjesma je uzdignuta na rang dominantnog elementa muzičkog odgoja (Rojko, 2012). U osnovnoj školi se pretežno pjevaju narodne pjesme, u nešto manjem broju umjetničke, te po koji primjer iz glazbene literature koji izvorno jest ili nije namijenjen pjevanju. Među školskim pjesmama se mogu naći *prigodne, domoljubne, dječje* itd.

Narodna pjesma je uvedena u osnovnoškolsku nastavu glazbe u 18. stoljeću, a prodor u programe je započeo u 20. stoljeću. „Relativna jednostavnost u melodijskom, ritamskom i formalnom pogledu učinila je narodne pjesme pogodnim nastavnim sredstvom za rješavanje pitanja intonacije, ritma, glazbenih oblika. Ovdje se narodna pjesma tretira kao sredstvo obrazovnih postignuća“ (Rojko, 2012:58). „Posebnu pozornost valja posvećivati pjevanju narodne pjesme. To pjevanje mora biti istinito. Nijednu takvu pjesmu ne bismo smjeli

otpjevati ako je pritom nismo koliko god je moguće temeljitije etnomuzikološki obradili“ (Rojko, 2012:62). Puko funkcionalno propjevavanje takve pjesme, kao što se njeguje danas u školi, suprotno je njezinom duhu i interesima učenika. Važnost pjevanja narodne pjesme upravo je u njenoj etnomuzikološkoj vrijednosti. Na taj način kroz pjesmu na praktičan način učenicima približavamo kulturnu baštinu.

Prema Nastavnom planu i programu primjeri se dijele, gdje god je to moguće, na *pjesme* i *narodne pjesme*. U prvom razredu pjesme se svode na dječje brojalice i glazbene igre. Narodne pjesme su prilagođene dječje ili prigodne pjesme (Božić, Majčin dan, proljeće...) u kojima tekst ima prevladavajuću ulogu. Glazbena i kulturna vrijednost još ne dolazi do izražaja. Obrazovna postignuća su izražajno pjevanje, jasno izgovaranje teksta, dinamika, tempo, praćenje visine tona, odnosno smjera kretanja melodije. U drugom i trećem razredu dolaze do izražaja zavičajne pjesme. Djeca uče pjevati pjesme iz drugih regija. Ključni pojam postaje domoljubna pjesma, a obrazovna postignuća se temelje na izražajnom pjevanju i jasnom izgovaranju teksta. Za potpuno razumijevanje narodne pjesme, potrebno je, osim navedenog, težiti k razumijevanju teksta i kulturnoj vrijednosti same pjesme. Početkom predmetne nastave pjevaju se pjesme zbog svoje estetske vrijednosti (ključni pojam: pjesme kao takve). Obrazovno postignuće je lijepo i izražajno pjevanje barem 15 pjesama s jasnim izgovorom i razumijevanjem teksta. Od petog do osmog razreda izbor pjesama je prepušten učitelju i učenicima. Osim toga, ključni pojmovi i obrazovni zadatci ostaju isti.

U prva tri razreda se u području *slušanja glazbe* od učenika traži slušna percepcija glazbeno izražajnih sastavnica (izvođači, tempo, dinamika te glazbeni oblik). Potrebno je upoznati najmanje 5 do 10 novih skladbi na razini prepoznavanja. U nastavnom planu i programu se većinom nalaze primjeri zapadne umjetničke glazbene literature, a folklorna glazba gotovo niti nije prisutna. Osim predloženih, mogu se slušati skladbe po izboru učitelja. Sve skladbe moraju biti prilagođene mogućnostima učenika. U četvrtom razredu se slušanje i upoznavanje glazbe temelji na umjetničkoj glazbi. Učenik mora upoznati 5-10 novih skladbi. Mora znati ime skladatelja i skladbe te mora znati prepoznati glazbala koja izvode djelo. U petom razredu u nastavnom području slušanja i prepoznavanja glazbe pojavljuje se glazbeni oblik, gudaća glazbala te folklorna glazba (koju ćemo obraditi u posebnom poglavlju). U šestom razredu se nastavlja upoznavanje glazbenih oblika, pojavljuju se pjevački glasovi, glazbala s tipkama i trzalačka glazbala. Folklorna glazba obrađuje se s dvije nove teme. U sedmom razredu upoznaju se drvena i limena puhaća glazbala. Učenici nastavljaju s

upoznavanjem glazbenih oblika i folklorne glazbe. Učenici slušaju i upoznaju instrumentalne vrste i sastav simfonijskog orkestra. U osmom razredu pojavljuju se glazbeno-scenske vrste, vokalno-instrumentalne vrste i električna glazbala. U istom razredu obrađuje se nastavna cjelina *popularna glazba* i to po otvorenom modelu, dakle u potpunosti po slobodnom izboru učitelja i učenika. S obzirom na to da je popularna glazba bliska učenicima i da ju već poznaju, očekuje se velik angažman od samih učenika. Ključni pojmovi nastavne cjeline su: *rhythm and blues, country, western, rock and roll, soul, pop, hard rock, punk rock, heavy metal, acid rock, jazz rock, punk rock, hip - hop, rap, grunge, new age*, etnoglazba, narodna glazba. Folklorna glazba se također pojavljuje s dvije teme.

„Opismenjivanje kao pojednostavljeni solfeggio u novom programu se napušta. Note se mogu upoznavati u vezi sa sviranjem kao prividna pismenost, ili, ako sviranja nema, tek kao upoznavanje fenomena notnog pisma- bez svakog teoretiziranja i bez uvježbavanja za koje ionako nema vremena“ (Rojko,2012:134). Solfeggio kao vještina zahtjeva puno veći angažman i vremensku posvećenost od one koju imamo na raspolaganju u nastavi Glazbene kulture pa učenici glazbenu pismenost uče samo na razini informacije. Glazbe stranih kultura se razlikuju od zapadnoeuropskog ugođenog sistema tako da se glazbena teorija razlikuje od naše. Za učenje stranog glazbenog pisma na nastavi Glazbene kulture nema prostora, a ni potrebe.

2.4. Glazba različitih kultura u nastavi glazbe

„Područja i teme u razredima predmetne nastave – od 4. do 8. – pokrivaju *pjevanje, elemente glazbenoga pisma, slušanje i upoznavanje glazbe, hrvatsku folklornu glazbu, glazbene oblike i vrste, glazbala i pjevačke glasove, te, jednostavnije oblike aktivnog muziciranja*“ (HNOS, 2006:4). Prema navedenom, kulturnu raznolikost na nastavi Glazbene kulture zbog otvorenog modela nastave možemo primijeniti na područja pjevanja, slušanja i upoznavanja glazbe. Kulturni identitet i interkulturalnu kompetenciju razvijamo i upoznavanjem hrvatske folklorne glazbe.

Wang i Humphreys (2009) proveli su istraživanje u kojem su prikazali koliko vremena ulože učitelji glazbe na obradi 13 različitih glazbenih stilova s učenicima, u ovom slučaju studentima teorijskih i izvođačkih glazbenih smjerova na jednom velikom glazbenom

sveučilištu u Sjedinjenim Američkim Državama. Rezultati istraživanja pokazuju da se studenti bave isključivo umjetničkom glazbom zapadne kulture (92.83%), izrazito malo zapadnjačkom glazbom koja nije umjetnička (6.94%) te gotovo ništa nezapadnjačkom glazbom (0.23%).

Formalna naobrazba u većem dijelu svijeta je pod paradigmom zapadne kulture. To znači da najveći postotak nastavnog sadržaja obuhvaća glazbu zapadne europske kulture. Mi kao pripadnici zapadne europske kulture imamo glazbu koja nama pripada. Jasno ju možemo definirati i prepoznati. Imamo svoju glazbenu teoriju, instrumentarij, glazbene materijale kroz povijest. Glazbu dijelimo na umjetničku, folklornu, i popularnu. Unatoč tome, svi imamo različite stavove i mišljenja o glazbi. Ovdje se bavimo glazbom na globalnoj razini te moramo pažljivo odabrati koju glazbu predstaviti učenicima i na koji način. Učenici razvijaju stav i ukus prema glazbi odgojem i obrazovanjem, ali isto tako i slobodnim i drugim aktivnostima. Pojam *različitih kultura* se ne odnosi samo na nama strane kulture, već i na kulturnu raznolikost unutar naše. Ako učenje glazbe različitih kultura za cilj ima razvoj interkulturalne kompetencije kod učenika, onda *različitom kulturom* podrazumijevamo sve što sadrži razlike u mišljenju i stavovima među ljudima. Tako dolazimo do prihvaćanja i razumijevanja te raznolikosti i stvaramo temelj boljeg kulturnog razumijevanja u budućnosti.

2.4.1. Folklorna glazba u okviru predmeta Glazbena kultura

U predmetnoj nastavi prema *Nastavnom planu i programu* pojavljuju se folklorne cjeline koje je potrebno obraditi. Nastavne cjeline folklorne glazbe postavljene su posebno, izvan tablica po razredima. U odgovarajućim razredima naznačeno je samo koliko je takvih cjelina potrebno obraditi, a učitelju je prepušten izbor redoslijeda obrade (*Nastavni plan i program*, 2006).

Cjeline su (Prilog 1.):

- Folklorna glazba Slavonije i Baranje,
- Folklorna glazba Podravine i Posavine,
- Folklorna glazba Hrvatskog Zagorja i Međimurja,
- Folklorna glazba Banovine i Like,

- Folklorna glazba dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale,
- Folklorna glazba Istre i Kvarnera.

Potrebno je obraditi po dvije nastavne cjeline u petom, šestom, sedmom i osmom razredu. Obrazovna postignuća slušanja folklorne glazbe su poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe određenog zavičaja, i izravno prepoznavanje na glazbenom primjeru. Iz priloženog zaključujemo da se nastava slušanja glazbe temelji na zapadnoeuropskoj umjetničkoj kulturi, a slušanje narodne glazbe svodi se isključivo na slušanje glazbe različitih regija unutar Republike Hrvatske i to u vrlo ograničenom broju nastavnih cjelina, iz čega se može zaključiti da u osnovnoj školi nema stvarnog dodira s glazbom različitih, nama stranih kultura.

Svi se pojmovi izvode iz slušanja glazbenih primjera po sljedećem načelu: najprije se sluša glazbeni primjer, a zatim se razgovorom iz glazbe izvode zaključci. Folklorna glazba se uči isključivo slušanjem glazbe. Gdje god i kad god je to moguće, treba se poslužiti i video-zapisom i uvesti ostale folklorne elemente: običaje, nošnje. Samo se po sebi razumije da će se pjevati pjesme s obrađivanih folklornih područja. Učenici moraju znati prepoznati glazbu prema folklornoj pripadnosti, na glazbenom primjeru opisati značajke te prepoznati glazbala po zvuku i opisati ih prema slici. Znanje učenika treba provjeravati isključivo uz upotrebu glazbenih primjera.

3. Istraživački dio

3.1. Opis tijeka istraživanja

Proučeni su i analizirani udžbenici Glazbene kulture za četvrti, peti, šesti, sedmi i osmi razred (*Glazbena četvrtica, Glazbena petica, Glazbena šestica, Glazbena sedmica i Glazbena osmica*) radi uočavanja implementacije glazbe različitih kultura u područjima pjevanja, sviranja i slušanja glazbe. Primijenjen je postupak analize sadržaja u kojem su udžbenici za nastavu Glazbene kulture od četvrtog do osmog razreda osnovne škole bili predmetom istraživanja.

3.2. Istraživačka pitanja

Cilj je ovoga rada bio uvidjeti u kojoj je mjeri glazba različitih kultura zastupljena u nastavnim područjima pjevanja, sviranja i slušanja glazbe u nastavi Glazbene kulture od četvrtog do osmog razreda osnovne škole, te ustanoviti razvijaju li učenici interkulturalnu kompetenciju na temelju tog sadržaja. U istraživanju je postavljena hipoteza da se učenici na nastavi Glazbene kulture ne upoznaju s dovoljnom količinom glazbe različitih kultura. Iz navedenog cilja proizašla su sljedeća istraživačka pitanja:

- *Koliko primjera različitih glazba svijeta za pjevanje i sviranje sadrže udžbenici Glazbene kulture?*
- *Koliko primjera različitih glazba svijeta za slušanje sadrže udžbenici Glazbene kulture?*
- *Koliko su zastupljeni primjeri različitih glazba svijeta u odnosu na ostale vrste glazbe?*
- *Jesu li primjeri različitih glazba svijeta u udžbeniku etnomuzikološki obrađeni i u kojoj mjeri?*
- *Može li sadržaj udžbenika omogućiti razvoj interkulturalne kompetencije učenika?*

3.3. Analiza udžbenika s obzirom na zastupljenost glazba različitih kultura

U okviru ovoga rada analizirani su udžbenici izdavačke kuće *Profil* za nastavu Glazbene kulture od četvrtog do osmog razreda osnovne škole odobreni od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS). Nazivi udžbenika su: *Glazbena četvrtica*, *Glazbena petica*, *Glazbena šestica*, *Glazbena sedmica* i *Glazbena osmica*. Udžbenici su analizirani s obzirom na implementaciju interkulturalizma, odnosno zastupljenost glazbenih primjera različitih kultura i način na koji je predviđena njihova obrada u okviru određene nastavne jedinice. Glazbom neke kulture smatraju se tradicijski i folklorni primjeri nekog naroda, ali i suvremeni glazbeni izraz sa specifičnim obilježjima određene kulture. Božićne i prigodne pjesme uvrštene u udžbenik mogu se smatrati tradicijskim pjesmama te su uvrštene u tablice s popisom tradicijskih primjera.

3.3.1. Udžbenik za četvrti razred

Glazbena četvrtica udžbenik je za nastavu Glazbene kulture s tri pripadajuća CD-a za četvrti razred osnovne škole. Autorice su Jelena Sikirica i Ana Miljak. Udžbenik ima 80 stranica, a sadržaj je podijeljen u tri cjeline:

1. *Ritam, metar, tempo;*
2. *Melodija,*
3. *Istražite zvukove oko sebe.*

U prvom planu su elementi glazbene pismenosti koji se svladavaju pjevanjem, slušanjem, sviranjem i plesanjem. Udžbenik ima 32 pjesme predviđene za pjevanje i sviranje. Uz udžbenik pripadaju i tri CD-a sa 44 slušna primjera. Ispod naslova svake pjesme nalazi se ime autora i notni zapis s tekstom uz zapisanu harmonijsku pratnju. Uz svaki od slušnih primjera zadan je zadatak na koji učenici moraju odgovoriti nakon slušanja. Udžbenik sadrži 17 primjera različitih glazbenih kultura (Tablica 1.) i to devet hrvatskih i osam stranih: tri austrijske i po jednu englesku, belgijsku, američku i rusku.

Tablica 1: *Popis pjesama za pjevanje i sviranje u Glazbenoj četvrtici*

Hrvatska	<i>Pleši pleši crni kos (Gradišće)</i> <i>Sedi maček (Međimurje)</i> <i>Darove nam Niko daj (Tradicijska prigodna - sv. Nikola)</i> <i>O kakva to svetlost (Međimurje)</i> <i>Sve su koke poludile (Dalmacija)</i> <i>Ja imado (Slavonija)</i> <i>Nanaj, nanaj, lipi sin (Istra)</i> <i>Zeleni Juraj (Pokuplje)</i> <i>Ferandine moj (Dalmacija)</i>
Austrija	<i>Rum tum tum (Tradicijska polka)</i> <i>Plješćimo</i> <i>Kukavica</i>
Engleska	<i>Nas je sad osmero</i>
Belgija	<i>Nek' svud ljubav sja</i>
Amerika	<i>Hickory Dickory Doc</i>
Poljska	<i>Kad se pjeva</i>
Rusija (židovska)	<i>Tum balalaika</i>

Sve hrvatske tradicijske pjesme ispod teksta imaju poglavlje *Upoznajte hrvatska narječja* u kojem su zapisane manje poznate riječi iz pjesme karakteristične za to područje (npr.: *postole* - cipele; *maček* - mačak; *med* - između; *popeva* - pjeva; *pivac* - pjevac; *zemon* - rođak; *ugota* - magarica...). Sve strane pjesme prepjevane su na hrvatski jezik. Nijedna strana pjesma u udžbeniku nije na izvornom jeziku. Učenicima nije lako izgovarati riječi jezika koji ne poznaju, ali jednako tako je upitna vjerodostojnost prepjevanog sadržaja.

Uz hrvatske tradicijske pjesme zapisane su samo manje poznate riječi. Kod stranih pjesama zapisana je samo država odakle potječe. Tako, na primjer, o pjesmi *Nek' svud ljubav sja* doznajemo samo da potječe iz Belgije. Iz pjesme *Tum balalaika* doznajemo samo da je židovska. Udžbenik sadrži pjesme različitih kultura predviđenih za pjevanje, ali podataka o kulturi kojoj pripadaju malo je ili ih nema. Naime, razgovor o kulturi jednako je važan za interkulturalni odgoj učenika kao i samo upoznavanje određene pjesme. Jer, "...osim pjevanja,

učenike treba upoznati i s kulturom određenog područja“ (Rojko, 2012). Udžbenik, osim pjesama, sadrži i elemente glazbene pismenosti (*četverodobna mjera, D.C. al FINE, osminska pauza, znak ponavljanja, solmizacijski slogovi, staccato itd.*).

Tijekom slušanja glazbe u udžbeniku je zapisano na što učenici trebaju obratiti pažnju. Od 44 slušna primjera knjiga sadrži 11 pjesama različitih kultura. Od toga je osam hrvatskih i tri strane - po jedna talijanska, velška i francuska pjesma (Tablica 2.). Od navedenih 11, četiri pjesme su Božićne pjesme. Osim slušnih primjera, udžbenik sadrži i matrice za pjevanje svih zapisanih pjesama u udžbeniku.

Tablica 2: *Popis slušnih primjera u Glazbenoj četvrtici*

Hrvatska	<i>Zginula je pikuša</i> <i>Zdravo budi mladi kralju (Prigodna - Božićna)</i> <i>Veselje ti navješćujem (Prigodna - Božićna)</i> <i>Diridonda</i> <i>Konavosko potkolo</i> <i>Ninaj nanaj lipi sin</i> <i>Paun leti da poleti (Dalmacija)</i> <i>Zeleni Juraj</i>
Italija	<i>Napuljska tarantella</i>
Francuska	<i>Ding,dong! Merryl on high (Prigodna - Božićna)</i>
Wales	<i>Deck the halls (Prigodna - Božićna)</i>

Velška i francuska pjesma su prigodne Božićne pjesme. Osim njih, u udžbeniku je još samo jedna talijanska pjesma. Zadatak za vrijeme slušanja pjesme glasi: *Kakav je tempo i karakter skladbe? Koračajte, zaplešite ili zasvirajte tjeloglazbom uz zvuke tarantelle.* Nigdje se ne spominje tradicijska i kulturna vrijednost tarantelle, talijanska kultura ili što je uopće tarantella.

Sljedeći zadatak, koji je naveden u udžbeniku, mogao bi doprinijeti interkulturalnom odgoju učenika:

- *Organizirajte u razredu ili školi malu izložbu. Neka svatko donese stvari za koje misli da su dio tradicije njegova kraja.*

Zadatci uz slušanje hrvatskih tradicijskih pjesama su sljedeći:

- *Sviraju li instrumentalnu pratnju puhačka ili žičana glazbala?*
- *Odredite koji sastav izvodi skladbu?*
- *Pjeva li mala ili velika skupina pjevača?*
- *Ima li pjesma instrumentalnu pratnju ili je bez nje?*
- *Koje glazbalo se izdvaja kao solističko?*

3.3.2. Udžbenik za peti razred

Glazbena petica udžbenik je za nastavu Glazbene kulture s dva pripadajuća CD-a za peti razred osnovne škole. Autori su Ljiljana Šćedrov i Saša Marić. Udžbenik ima 79 stranica, a sadržaj je podijeljen u dvije cjeline:

1. *Pjevanjem i sviranjem upoznajemo glazbu,*
2. *Slušanjem upoznajemo glazbena djela.*

Udžbenik ima 36 pjesama predviđenih za pjevanje i sviranje, od toga 30 pjesama različitih kultura. Ukupno je 12 hrvatskih tradicijskih pjesama, a ostalih 18 su iz Švicarske, Slovenije, Njemačke, Engleske, Španjolske, Rusije, Italije, Češke, Južnoafričke Republike, Francuske, Grčke i Kube. U drugom poglavlju upoznajemo dvodijelnu pjesmu, trodijelnu pjesmu i gudačka glazbala. Uz udžbenik pripadaju i dva CD-a s ukupno 61 slušnim primjerom, od toga 15 pjesama različitih kultura.

Glazbena petica sadrži znatno više pjesama različitih kultura (Tablica 3.) od *Glazbene četvrtice*. Pjesme su zapisane na isti način kao u *Glazbenoj četvrtici*. Pjesme imaju notni zapis, harmonijsku pratnju i tekst. Ispod teksta hrvatskih tradicijskih pjesama su zapisane manje poznate riječi iz teksta pjesme. Neke od pjesama imaju zapisanu i pratnju na udaraljka. To su: *Ptice se vraćaju*, *Miha vesla k obali*, *Simama ka*. Pjesma *U našem vrtu* zapisana je s pratnjom na ksilofonu i klavijaturi.

Tablica 3: *Popis primjera za pjevanje i sviranje u Glazbenoj petici*

Hrvatska	<i>Moja diridika (Slavonija)</i> <i>Ja posijah repu (Posavina)</i> <i>Lipe li su mlade Kaštelanke (Dalmacija)</i> <i>Ćiri biri bela (Dalmacija)</i> <i>Spavaj mi, spavaj, Ančice (Dalmacija)</i> <i>Zginula je pikuša (Međimurje)</i> <i>Mamica su štrukle pekli (Međimurje)</i> <i>Lepe ti je Zagorje zelene (Hrvatsko zagorje)</i> <i>Rika je bili grad (Istra)</i> <i>Grad se beli (Međimurje)</i> <i>Raca plava po Dravi (Međimurje)</i> <i>O pastiri</i>
Engleska	<i>Sretan Božić</i> <i>Volim cvijeće</i> <i>Stiže jesen</i> <i>Jutarnji vjetar</i>
Češka	<i>U našem vrtu</i> <i>Zelengaj</i>
Švicarska	<i>Mi pjevamo</i>
Francuska	<i>Mačji kanon</i>
Španjolska	<i>Sutra</i>
JAR	<i>Siyahamba</i>
Rusija	<i>Minka</i>
Poljska	<i>Ima baka kokota</i>
Grčka	<i>Gle tamo usred polja</i>
Kuba	<i>Malo pjesme</i>
Njemačka	<i>Ptice se vraćaju</i>
Italija	<i>Palenta</i>
Tanzanija	<i>Simama ka</i>
Slovenija	<i>Na planincih</i>

Zadatci vezani za pjevanje odnose se isključivo na glazbeno opismenjivanje. Učenici upoznaju pojmove: *ligatura*, *četvrtinka s točkom*, *dvodijelni oblik*, *predtakt*, *uzmah*, *crescendo*, *decrescendo*... Uz pjesmu *Lipe li su mlade Kaštelanke* učenici se upoznaju s

dvoglasnim pjevanjem: *Kada dobro naučite pjesmu, pokušajte dodati i drugi, donji glas. Upravo tako-dvoglasno-često pjevaju Dalmatinci.* Pjesma je notno zapisana s dva glasa. Osim nje, učenici dvoglasno uče i istarsku pjesmu *Rika je bili grad.*

Udžbenik ima 15 pjesama različitih kultura predviđenih za slušanje od čega sedam stranih (Tablica 4.) uz sljedeće zadatke:

- *Koji glasovi pjevaju pjesmu?*
- *Obratite pozornost na mjeru!*
- *Koje udaraljke čujete u skladbi?*
- *Pjevaju li pjevači na kanonski način?*
- *Pjeva li muški ili ženski zbor?*
- *Uočite kratak ulomak u kojem se ističe jedan pjevač-solist!*
- *Započinju li pjesmu muški ili ženski glasovi?*

Svi zadatci od učenika traže da slušaju tko su izvođači i s ciljem da pozornije slušaju.

Tablica 4: *Popis slušnih primjera u Glazbenoj petici*

Hrvatska	<i>Moja diridika</i> <i>Žita (ples iz Slavonije)</i> <i>Rvatsko kolo (ples iz Kaštel Novog)</i> <i>Četvorka (ples iz Splita)</i> <i>Za ribara (Dalmacija)</i> <i>Pod mostec (ples iz Hrvatskog zagorja)</i> <i>Katarina, zlata hći</i> <i>Repa (ples iz Posavine)</i>
Engleska	<i>A soalin'</i> <i>Scarborough Fair</i>
Kuba	<i>Un poquito cantas</i>
JAR	<i>Siyahamba</i>
Rusija	<i>U tamnoj šumi</i>
Slovenija	<i>Ob jezeru</i>
Crnačka duhovna	<i>Michael Row the Boat</i>

Uz neke od hrvatskih tradicijskih pjesama u udžbeniku je zapisan tradicijski ples toga kraja, a zadatak učenika je da probaju plesati u učionici uz pratnju glazbenog primjera (*Slavonija, Posavina, Dalmacija, Međimurje, Hrvatsko zagorje*). Uz pjesmu *Za ribara* je zapisano da ju izvodi dalmatinska klapa te je pojašnjen pojam: *Dalmatinske klape pjevačke su skupine koje najčešće pjevaju bez instrumentalne pratnje*. Osim manje poznatih riječi i plesova, u udžbeniku nema dodatnih etnomuzikoloških sadržaja.

3.3.3. Udžbenik za šesti razred

Glazbena šestica udžbenik je za nastavu Glazbene kulture s tri pripadajuća CD-a za šesti razred osnovne škole. Autori su Jelena Sikirica i Saša Marić. Udžbenik ima 88 stranica, a sadržaj je podijeljen u dvije cjeline:

1. *Pjevanjem i sviranjem upoznajmo glazbu,*
2. *Slušanjem upoznajmo glazbena djela.*

Prvo poglavlje sastoji se od 24 pjesme, od čega je 14 pjesama različitih kultura. Sedam je hrvatskih tradicijskih pjesama, a ostalih sedam su iz Mađarske, Izraela, Sardinije, Rusije i Engleske (Tablica 5.). Usporedivši s *Glazbenom peticom*, *Glazbena šestica* ima znatno manje primjera za pjevanje, a više sadržaja za upoznavanje glazbala i glazbenih oblika uz područje slušanja glazbe.

Tablica 5: *Popis primjera za pjevanje i sviranje u Glazbenoj šestici*

Hrvatska	<i>Prvo leto služim (Međimurje)</i> <i>Vuprem oči (Međimurje)</i> <i>Pozvale su dekle dečke (Podravina)</i> <i>U našeg Marina (Dalmacija)</i> <i>Golubice bijela (Slavonija)</i> <i>Tamo doli (Istra)</i> <i>Veselje ti navješćujem</i>
Italija	<i>Sa kule starog dvorca (Sardinija)</i> <i>Santa Lucia (Teodoro Cottrau)</i>
Mađarska	<i>Svibanjski povjetarac</i>
Izrael	<i>Tombaj</i>
Rusija	<i>Korobuška</i>
Karibi	<i>Kalipso</i>
Engleska	<i>Tko se smije</i>

Pjesme su zapisane na isti način kao i u *Glazbenoj četvrtici i Glazbenoj petici* (notni zapis, harmonijska pratnja i tekst pjesme). Ispod notnog zapisa nalaze se manje poznate riječi i njihovo značenje. *Kalipso* je zapisan uz pratnju udaraljkaških instrumenata. Osim toga, učenici se upoznaju sa značenjem riječi: „Kalipso potječe s otoka Trinidad u Karipskom moru... U vrijeme karnevala na otoku Trinidadu i ostalim otocima Karipskog mora kao što je Jamajka tradicionalno se pjeva, svira i pleše kalipso“.

Navedeni su neki od zadataka uz pjevanje pjesme:

- *O čemu govori pjesma?*
- *Ispišite redom tonove koji se javljaju u pjesmi. Nedostaje li koji ton? Dopišite ga kako biste dobili ljestvicu!*
- *Je li pjesma jednoglasna ili dvoglasna?*
- *U kojem je tonalitetu pjesma?*

Zadatci su usmjereni na glazbenu pismenost i na tekst pjesama.

Osim pjevanja, udžbenik ima 67 slušnih primjera, od čega osam (Tablica 6.) pjesama različitih kultura, a samo dvije strane. Unatoč malom broju izvornih tradicijskih pjesama,

udžbenik ima primjere popularne glazbe. (*Richard Rodgers: My Favorite Things, Queen: We Will Rock You, Johnny Cash: We'll Meet Again, Jimmy Smith: After Hours...*).

Tablica 6: *Popis slušnih primjera u Glazbenoj šestici*

Hrvatska	<i>Falila se Jagica (Međimurje)</i> <i>Ples z ropčecom (Podravina)</i> <i>U našeg Marina (Dalmacija)</i> <i>Stari splitski plesovi (Dalmacija)</i> <i>Šokačko kolo (Slavonija)</i> <i>Popuhnul je tihi vetar (Istra)</i>
Španjolska	<i>Flamenco</i>
Jamajka	<i>Jamaica Farewell (mento)</i>

Zadatci iz udžbenika za slušanje primjera različitih kultura su sljedeći:

- *Pjevaju li muški i ženski glasovi zajedno ili naizmjenično?*
- *Koja glazbala izvode pratnju pjesmi?*
- *Mijenja li se tempo u ovom glazbenom primjeru? Ponavljaju li se neki dijelovi više puta?*
- *Je li skladba jednoglasna ili višeglasna?*
- *Je li skladba instrumentalna ili vokalna?*
- *Poznajete li još neki narodni ples? Opišite ga svojim prijateljima iz razreda!*
- *Usporedite način pjevanja u pjesmama Popuhnul je tihi vetar i U našeg Marina!*
- *Razgovarajte o narječjima svoga kraja!*
- *U kojoj mjeri je skladana ova pjesma?*
- *Možete li zaključiti je li pjesma u duru ili molu?*

Zadatci su većinom koncentrirani na poticanje pažnje pri slušanju primjera, ali imamo i dva zadatka koja potiču tradicijsku osviještenost. Oni su podebljani u popisu zadataka. Razgovorom o narodnom plesu učenici ponavljaju naučene plesove u prethodnom razredu koji su zapisani u *Glazbenoj petici*. Razgovorom o narječju svoga kraja uspoređujemo to isto narječje s drugim narječjem, te osvještavamo različitosti. Uz *Španjolsku pjesmu* učenici se upoznaju s pojmovima vezanim uz španjolsku glazbu: *flamenco, fandango, kastanjete*.

Udžbenik sadrži nekoliko pojmova koji potiču na kulturnu i tradicijsku svijest.

- *Dalmatinska nošnja: Usporedite dalmatinsku nošnju s ostalim nošnjama podneblja Hrvatske!*
- *Šokačko kolo: Šokačko kolo je narodni ples koji izvodi mješovita skupina koja pjeva i pleše.*
- *Tambure: narodno trzalačko glazbalo, najpopularnije u Slavoniji.*
- *Flamenco: Flamenco je španjolska narodna pjesma koja se izvodi uz ples te instrumentalnu pratnju gitare.*
- *Kastanjete su udaraljke izrađene od dva izdubljena komadića drveta koji se drže u dlanu.*

Učenici se susreću s kulturološkim pojmovima češće nego u prethodna tri razreda, ali još uvijek nedovoljno za početak razvoja interkulturalne kompetencije učenika.

3.3.4. Udžbenik za sedmi razred

Glazbena sedmica udžbenik je za nastavu Glazbene kulture s tri pripadajuća CD-a za sedmi razred osnovne škole. Autori su Ljiljana Ščedrov i Saša Marić. Udžbenik ima 77 stranica, a sadržaj je podijeljen u dvije cjeline:

1. *Pjevanjem i sviranjem upoznajemo glazbu,*
2. *Slušanjem upoznajemo glazbena djela.*

Udžbenik ima 25 pjesama predviđenih za pjevanje i sviranje, te 65 primjera za slušanje glazbe.

Prvo poglavlje sadrži 25 pjesama, od toga 20 primjera različitih kultura (Tablica 7.). Sedam je hrvatskih tradicijskih pjesama, a ostalih 13 su iz Engleske, Italije, Francuske, Afrike, Japana, Izraela, s Kube i Havaja. U *Glazbenoj sedmici* po prvi puta se pojavljuju tradicijske pjesme različitih kultura (Japan, Izrael, Kuba, Havaji).

Tablica 7: *Popis primjera za pjevanje i sviranje u Glazbenoj sedmici*

Hrvatska	<i>Ki su dečki črleneši (Međimurje)</i> <i>Vesela je Šokadija (Slavonija)</i> <i>Oj, violo (Dalmacija)</i> <i>Ča je more (Istra)</i> <i>Letovanić (Pokuplje)</i> <i>Mila Marice (Podravina)</i> <i>Svim na zemlji</i>
Engleska	<i>Sad sretan budi čovječe</i> <i>Greensleeves</i> <i>Milost</i>
Italija	<i>Dođi na moju barku</i> <i>Pjesma trubadura</i>
Francuska	<i>Marie</i> <i>Pjesma trubadura</i>
Afrika	<i>Sin jen jen jen</i>
Japan	<i>Trešnjin cvijet</i>
Izrael	<i>Dođite svi</i>
Brazil	<i>Samba Brazil</i>
Kuba	<i>Guantanamera</i>
Havaji	<i>Aloha oe (Lili'uokalani)</i>

Pjesme su zapisane na isti način kao i u prethodnim udžbenicima (notni zapis, harmonijska pratnja i tekst pjesme). Ispod notnog zapisa nalaze se manje poznate riječi i njihovo značenje. Nekoliko pjesama je zapisano originalnim tekstom i prepjevom na hrvatski jezik, to su pjesme *God Rest You Merry*, *Gentlemen*, *Greensleeves*, *Vieni sulla barcheta*, *Sakura*, *Amazing Grace*, *Simi jadech*, *Guantanamera* (Tablica 7.). Jedna je pjesma zapisana samo originalnim tekstom: *Sin Jen Jen Jen*. Pjesma je iz Afrike, ali nije zapisano o kojem jeziku se radi ni o kojoj zemlji je riječ. Velika prednost ovog udžbenika je što postoji zvučni zapis svake od navedenih pjesama, osim *Vieni sulla barcheta*, na originalnom jeziku pa učenici mogu čuti izgovor riječi. U pjesmi *Vieni sulla barcheta* zapisana je uputa za izgovor stranih riječi (npr.: *barcheta-barketa*, *bianca-bianka*...)

Neke od pjesama su zapisane s vrlo jednostavnom pratnjom udaraljki koju učenici mogu svirati dok pjevaju. To su pjesme *Ki su dečki*, *Oj violo*, *Letovanić*, *Mila Marice*, *Pjesma trubadura*, *Samba Brazil* *Simi jadech*. Pjesma *Samba Brazil* u sklopu instrumentalne pratnje sadrži klasičnu ritmičku figuru sambe koja se može učenicima predstaviti kao važna informacija o kulturi brazilske glazbe. Da bi to mogao, učitelj sam mora biti upoznat s obilježjima brazilske sambe. Pjesma *Sakura* zapisana je uz pratnju ksilofona na neobičan i nejasan način, bez zapisanih uputa za učenike. U pjesmi *Balun* učenici se upoznaju s Istarskom ljestvicom. Ljestvica je u udžbeniku zapisana grafičkim prikazom, ali se pretpostavlja da će učitelj odsvirati učenicima ljestvicu.

U pjesmi *Sakura* učenici se upoznaju s pentatonskom ljestvicom: „*Glazba Dalekog istoka lako se prepoznaje po pentatonskoj ljestvici, jednoj od najstarijih ljestvica na svijetu. Sastoji se od samo pet ravnopravnih tonova*“. Važno je napomenuti da se pentatonika ne očituje samo u japanskoj glazbi. U zapadnoj kulturi pojavljuje se za vrijeme impresionizma te se nastavlja koristiti u *blues* i *jazz* glazbi te mnogim drugim popularnim glazbenim žanrovima. U udžbeniku postoji grafički prikaz pentatonske ljestvice (prilog iz udžbenika). U ovom primjeru radi se o japanskoj *myako-bushi* pentatonici (e,f,a,h,c,e), koja je samo jedna od mnogih vrsta japanske pentatonike, ali se to nigdje ne spominje u udžbeniku. Pentatonika iz perspektive zapadnjačke kulture imala bi drugačiji raspored intervala te bi zvučala drugačije od ljestvice zapisane u udžbeniku. S obzirom na to da se u planu i programu preporučuje marginalizacija glazbene pismenosti, učenici ne trebaju učiti notni redoslijed japanske pentatonike, već im treba ljestvicu objasniti na najlakši mogući način te im odsvirati nekoliko pentatonskih ljestvica da imaju zvučnu sliku o pojmu *pentatonika*. Učitelj može iskoristiti danu prigodu i učenicima predstaviti pentatoniku u impresionizmu, bluesu i japanskoj narodnoj glazbi. Tako implementira interkulturalizam u nastavu glazbe i jedan glazbeni pojam prikazuje u raznim kulturnim kontekstima.

Uz pjevanje hrvatskih tradicijskih pjesama učenici se upoznaju s narodnim glazbalima. Uz slavonsku pjesmu *Vesela je Šokadija* učenici upoznaju tambure: „*Tambura je najpoznatije hrvatsko tradicionalno glazbalo. Osobito je popularna u Slavoniji, ali i u drugim krajevima Hrvatske. U tamburaškom zboru svira veći broj tamburaša na tamburama različitih veličina: bisernica, brač, bugarija, berde, čelović i čelo*“. Na slici se nalaze svi tamburaški instrumenti s kratkim opisom. Uz dalmatinsku pjesmu *Oj, violo* učenici upoznaju Mandolinu: „*Mandolina je žičani trzalački instrument, karakterističan za Dalmaciju i Italiju. Poput*

bisernice i mandolina ima parove žica ugođene na isti ton, te se svira istrzavanjem. U orkestru mandolina možete uočiti mandoline različitih veličina“. Uz podravsku pjesmu *Mila Marice* učenici se upoznaju s cimbalom: „U narodnoj glazbi Podravine često se čuje zvuk cimbal, starog žičanog glazbala. Ton nastaje udarcem batića po žici“.

Zadaci postavljeni uz pjevanje tradicijske pjesme odnose se na sviranje, plesanje i razmišljanje:

- *Otpjevajte pjesme Ča je more i Oj violo! Usporedite ih i odaberite riječi kojima biste opisali zvuk i obilježja istarske i dalmatinske pjesme!*
- *Simbolizira li jabuka u narodnim pjesmama prijateljstvo, ljubav ili zdravu hranu?*
- *U božićnim pjesmama usporedite mjeru, tonalitet, tempo i glazbeni oblik!*
- *Odaberite jedan od predloženih ritmova i izvedite na udaraljka prateći pjevanje!*
- *Istaknite različite dijelove pjesme izvodeći različitu ritamsku pratnju u a i b dijelu!*
- *Uz već uvježbanu pratnju melodiju pjesme možete svirati i na blokflauti-instrumentu koji potječe iz srednjeg vijeka. Time će nastati instrumentalna izvedba koja je u to vrijeme bila uobičajena pratnja plesu.*
- *Što čini srednji dio trodijelne pjesme drugačijim?*
- *Čime je istaknut kontrast među dijelovima pjesme?*

Od 65 primjera predviđenih za slušanje, 18 je primjera primjera različitih kultura od toga 11 stranih (Tablica 8.). Uz slušanje tradicijske glazbe učenici se upoznaju s raznim etnomuzikološkim pojmovima koji su definirani u udžbeniku. To su: *drmeš, balun, rašpa, samba, budnica, call and response, klapa, šetano kolo*. Učenici se već treći put susreću s pojmom klape:

- „Pjevanje u manjim skupinama ima dugu tradiciju u krajevima uz jadransku obalu. Takvo pjevanje nazivamo klapskim pjevanjem, a skupinu koja ga izvodi klapom“ (Glazbena četvrtica, 2008:47)
- „U Dalmaciji se njeguje klapsko pjevanje. Klape su tradicijski muške skupine pjevača koje pjesme izvode višeglasno, najčešće bez pratnje glazbala, a capella ili rjeđe uz pratnju mandolina“ (Glazbena šestica, 2007:15).
- „Klapsko pjevanje je tipičan način amaterskog muziciranja u Dalmaciji. Klape pjevaju bez instrumentalne pratnje-a capella“ (Glazbena sedmica, 2007:13).

Učenici se tri puta susreću s istim pojmom, i svaki put ga malo drugačije definiraju.

Zadatci iz udžbenika za slušanje primjera različitih kultura su sljedeći:

- *Koliko pjevača započinje pjesmu? Je li pjesma jednoglasna ili višeglasna?*
- *Usporedite zvuk mandolina i tambura! Odredite kojoj skupini glazbala pripadaju mandoline i tambure! Kojoj skupini žičanih glazbala pripadaju mandoline i tambure?*
- *Izvodi li skladbu Ples iz Istre gudački ili puhački sastav? Pripada li ova skladba klasičnoj ili narodnoj glazbi?*
- *Poslušajte i usporedite zvuk dorske ljestvice i prirodnog e-mola! Koji je ton različit?*
- *Obratite pozornost na sinkopirani ritam kojeg izvodi klavir!*
- *Poslušajte koto, tradicionalno japansko glazbalo!*
- *Uočite izmjenu jednoglasja i višeglasja u skladbi!*
- *Izvodi li zbor polifoni ili homofoni slog?*
- *Obratite pozornost na zvuk havajske gitare koja izvodi glavnu melodiju!*

Uz slušanje zvuka mandoline i tambure učenici su koncentrirani na zvuk tradicijskih instrumenata. Posvećuju tomu posebnu pozornost jer moraju usporediti dva slična tradicijska glazbala. *Ples iz Istre* je skladba gdje učenici uspoređuju narodnu s umjetničkom glazbom. Ostali zadatci odnose se na aktivnost učenika pri slušanju glazbe. Učenici također imaju zadatak vezan za slušanje tradicijskih instrumenata različitih kultura (Japan - koto, Havaji - havajska gitara). U udžbeniku ti instrumenti nisu opisani niti postoji grafički prikaz. Osim navedenih, ostali zadatci od učenika zahtijevaju pozornost pri slušanju glazbe. Zadatak *Poslušajte i usporedite zvuk dorske ljestvice i prirodnog e-mola. Koji je ton različit?* zahtijeva teorijsko razumijevanje dorske ljestvice. U udžbeniku postoji grafički prikaz dorske ljestvice u notnom crtovlju i na klavijaturi. Program marginalizira glazbenu pismenost u osnovnoj školi pa učenike ne treba opterećivati učenjem dorske ljestvice, već učenicima treba spomenuti da je pjesma *Greensleeves* pisana u drugačijoj ljestvici od one koje su upoznali - dorskoj. Osim toga, dorska ljestvica se ne uči ni u osnovnoj glazbenoj školi.

Drugo poglavlje *Slušanjem upoznajemo glazbena djela* sadrži upoznavanje glazbala simfonijskog orkestra raspoređenih po skupinama. Osim instrumenata koji su karakteristični za zapadnu umjetničku glazbu, u udžbeniku se nalaze i karakteristična glazbala različitih kultura. To je drveno puhačko glazbalo *didjeridu* koji je naveden uz slušni primjer i kratak

opis: „Didgeridu - najstarije puhačko glazbalo na svijetu-stvara monotonu i sugestivnu glazbu u kojoj čujemo zvukove iz prirode: zvuk vjetra, šuštanje drveća, žubor vode, hod stopala po zemlji, glasanje životinja. Nema piska niti rupice: duboki, odjekujući zvukovi dobivaju se puhanjem u uži dio grane, te oblikuju pomoću usnica, usne šupljine i cijelog grla. Složene ritmove svirač izvodi pomoću naglih izdaha zraka, slično otpuhivanju pera ispred nosa“. U skupini udaraljki orkestar je preuzeo izvorni oblik nekih tradicijskih glazbala. To su: *conge*, *tamburin*, *kastanjete*, *štapići*, *guiro*, *korejska drva*, *maracas*, *kinesko drvo*. Glazbala su samo navedena uz grafički prikaz.

Tablica 8: *Popis slušnih primjera u Glazbenoj sedmici*

Hrvatska	<i>Drmeš</i> <i>Drmeš za Pendereckog</i> <i>Jabuka je moja (Hvar)</i> <i>Trogirska kvadrilja</i> <i>Barbanski balun (Pula)</i> <i>Letovanić (Pokuplje)</i> <i>Rašpa (Đurđevac)</i>
Engleska	<i>God rest you Merry, Gentleman</i> <i>Greensleeves</i> <i>Amazing Grace</i>
Francuska	<i>Pjesma trubadura</i>
Brazil	<i>Samba Brazil</i>
Afrika	<i>Sin Jen Jen</i> <i>Ladysmith Black Mambazo</i>
Japan	<i>Haru-No-Kyoku</i>
Kuba	<i>Guantanamera</i>
Havaji	<i>Aloha oe</i>
Australija	<i>Old Groove</i>

3.3.5. Udžbenik za osmi razred

Glazbena osmica udžbenik je za nastavu Glazbene kulture s tri pripadajuća CD-a za osmi razred osnovne škole. Autori su Ljiljana Šćedrov i Saša Marić. Udžbenik ima 113 stranica, a sadržaj je podijeljen u dvije cjeline:

1. *Pjevanjem i sviranjem upoznajemo glazbu,*
2. *Slušanjem upoznajemo glazbena djela.*

U prvom poglavlju je zapisano 17 pjesama za pjevanje i sviranje, od toga 14 primjera različitih kultura od čega deset stranih (Tablica 9.). Osim pjesama, poglavlje sadrži i sljedeće glazbene sastavnice: ritam, tempo, metar, dinamika, melodija, tonska građa. Više sadržaja je posvećeno glazbeno-stilskim razdobljima, te u drugom poglavlju glazbeno-scenskim vrstama. Udžbenik sadrži ukupno 88 slušnih primjera, od toga 9 primjera različitih kultura (Tablica 10.). Veliki dio slušnih primjera pripada umjetničkoj glazbi, a vrlo malo primjerima različitih kultura. Osim toga, u slušnim primjerima nalaze se i primjeri iz popularnih glazbenih stilova (*npr.: Rock around the Clock, Jailhouse Rock, All My Loving, Paint it Black...*).

Tablica 9: *Popis primjera za pjevanje i sviranje u Glazbenoj osmici*

Hrvatska	<i>Klinček stoji pod oblokom (Međimurje)</i> <i>Ljubav se ne trži (Međimurje)</i> <i>Preko Drave (Podravina)</i> <i>Pojmo mi, Jele</i>
Crnačka duhovna	<i>He's Got the Whole World</i> <i>Oh, When the Saints</i> <i>RockMy Soul</i>
Grčka	<i>Samiotissa</i>
Rusija	<i>Večernji zvon</i>
Mađarska	<i>Pada kiša</i>
Koreja	<i>Ahrirang</i>
Izrael	<i>Hava nagila</i>
Francuska	<i>O, Holy Night (Prepjev na engleskom)</i>
Židovska	<i>Dona dona</i>

Pjesme su zapisane na isti način kao u udžbenicima prethodnih razreda (notni zapis, tekst, a hrvatske tradicijske još s dodanim manje poznatim riječima). Sedam tradicijskih pjesama zapisano je s instrumentalnom pratnjom koja je zahtjevnija za izvedbu nego u udžbenicima prethodnih razreda. To su: *Klinček stoji pod oblokom*, *Samiotissa*, *Oh, when the Saints*, *Večernji zvon*, *Ljubav se ne trži* i *Ahrirang*. U glazbenoj sastavnici *Metar* učenici uče tradicijske pjesme i analiziraju metar u pjesmi. Osim dvodobne, trodobne i četverodobne

mjere, učenici se upoznaju sa sedamosminskom mjerom u pjesmi *Samiotissa*. To je tradicijska pjesma koja potječe iz Grčke, a za tradicijsku glazbu Grčke su karakteristične mješovite mjere kao što su sedamosminska, devetosminska, jedanaestosminska... Učenicima je zapisana definicija sedamosminske mjere: *Sedamosminska mjera trodobna je mjera u kojoj prvu dobu čine tri osminke, a drugu i treću dobu dvije (3+2+2)*. Stoga dobe ne traju jednako: prva je dulja od druge i treće. Učitelj ne mora inzistirati na tome da učenici razumiju značenje sedamosminske mjere, ali može učenicima predstaviti mjeru na razini informacije i objasniti im da je tradicijska glazba Grčke najčešće u mješovitim mjerama. Tako učenicima etnomuzikološki približavamo grčku tradicijsku glazbu s obzirom na to da je to bitna karakteristika njihove glazbe. Učitelj također može spomenuti i ostale države sličnih karakteristika.

U pjesmi *Pada kiša* učenici se upoznaju s karakterističnim ritmom tradicijske glazbe iz Mađarske. Udžbenik sadrži notni zapis i tekst o skladbi: *Mađarske narodne pjesme prepoznatljive su po osebujnom ritmu. Koju ste ritamsku figuru prepoznali?* Učenici će nakon pjevanja pjesme lako povezati ritmičke karakteristike mađarske narodne glazbe. U pjesmi *Ahrirang* učenicima je ponuđen tekst o pentatonici, isto kao u *Glazbenoj sedmici: Glazba Koreje, Indije, Kine, Japana i drugih dalekoistočnih zemalja lako se prepoznaje. Njihova glazba ne koristi dursku ili molsku, već pentatonsku ljestvicu ili skraćeno-pentatoniku*. Udžbenik sadrži grafički i notni prikaz pentatonske ljestvice (d,e,g,a,h), koja opet nije ista kao naša zapadnoeuropska pentatonika. U analizi *Glazbene sedmice* nalazi se osvrt na učenje japanske pentatonike pa sve što je zapisano vrijedi i za ovu pjesmu.

Uz pjesmu *Preko Drave* je zapisan kratak tekst: *Pjesma Preko Drave je prigodna, svatovska. Je li ugođaj ove svatovske pjesme veseo ili sjetan?* Osim toga, učenicima se postavlja zadatak da povežu ritam pjesme s karakterističnim mađarskim ritmom u pjesmi *Pada kiša: Koji se ritam izdvaja u pjesmi? Pronađite u udžbeniku pjesmu u kojoj se često ponavlja ovaj ritam?* Učenici tako ponavljaju naučeni sadržaj i povezuju ritam mađarske tradicije s podravskom tradicijom. U pjesmi *Pojmo mi Jele* učenicima se opet predstavljaju karakteristike istarske tradicije: *Istarski narodni napjevi jedinstveni su po svom oporom zvuku koji proizlazi iz tonske građe istarske ljestvice. Pjesme su malog opsega, pjevaju se dvoglasno u tercama. Dva glasa na kraju pjesme stapaju se unisono. Pjevaju se reskim, nazalnim tonom. Sličan je i zvuk istarskih puhačkih narodnih glazbala-sopela ili roženica i miha. Pjesma je zapisana dvoglasno, a uz pjesmu je grafički i notno je prikazana istarska ljestvica. Istarska*

ljestvica nije uobičajena te učenici neće moći razumjeti njihovo tradicijsko pjevanje samo iz kratkog opisnog teksta.

Od ukupno 88 slušnih primjera, udžbenik sadrži samo devet primjera (šest stranih) različitih kultura od kojih su sedam već predviđeni za pjevanje.

Tablica 10: *Popis slušnih primjera u Glazbenoj osmici*

Hrvatska	<i>Klinček stoji pod oblokom (Međimurje- u izvedbi rock sastava Azra)</i> <i>Ljubav se ne trži (Međimurje- u izvedbi rock sastava Vještice)</i> <i>Preko Drave (Podravina)</i>
Izrael	<i>Hava nagila</i>
Francuska	<i>O, Holy Night</i>
Japan	<i>Zoku (Japanski sastav bubnjeva Kodo)</i>
Crnačka duhovna	<i>He's Got the Whole World</i> <i>Oh, When the Saints</i>
Židovska	<i>Dona dona</i>

Zadaci predviđeni za slušanje primjera različitih kultura su sljedeći:

- *Poslušajte pjesmu Klinček stoji pod oblokom u obradi i izvedbi rock-skupine Azra! Razlikuju li se ritam, melodija i tekst u ovoj obradi od zapisanih u udžbeniku? Koje instrumente možete prepoznati?*
- *Koji glas u pjesmi oponaša zvuk zvona?*
- *Koja se puhačka glazbala ističu u skladbi?*
- *Razlikuju li se ritam i melodija od notnog zapisa u udžbeniku? Po čemu je ova izvedba drugačija od vaše?*
- *Obratite pozornost na zvuk cimbala, narodnog glazbala na kraju skladbe!*

Učenici ne doznaju puno etnomuzikološkog sadržaja pri slušanju tradicijske glazbe. U pjesmama *Klinček stoji pod oblokom* učenici uspoređuju tradicijski zapis s izvedbom rock sastava: *Poslušajte pjesmu Klinček stoji pod oblokom u obradi i izvedbi rock-skupine Azra. Razlikuju li se ritam, melodija i tekst u ovoj obradi od zapisanih u udžbeniku? Koje instrumente možete prepoznati?* Ovaj zadatak je važan jer učenici uspoređuju dvije različite izvedbe iste pjesme. Osim navedenih zvukovnih karakteristika (ritam, melodija i tekst) učenici uspoređuju dvije različite kulture. Na isti način postavljen je zadatak pri slušanju

pjesme *Ljubav se ne trži*, gdje učenici uspoređuju tradicijsku izvedbu s izvedbom rock sastava Vještice. U pjesmi *Preko Drave* učenici obraćaju pozornost na zvuk cimbala, tradicijskog instrumenta tog područja. Udžbenik u pjesmi *He's Got the Whole World* sadrži kratak tekst o crnačkoj glazbi: *U vrijeme rasne segregacije u Americi crnci su često bili odvojeni od bijelaca na mjestima javnog okupljanja, npr. u crkvama. Stvorili su svoj način ponašanja i crkvenog pjevanja, koje je najčešće živo popraćeno gibanjem tijela i pljeskanjem.*

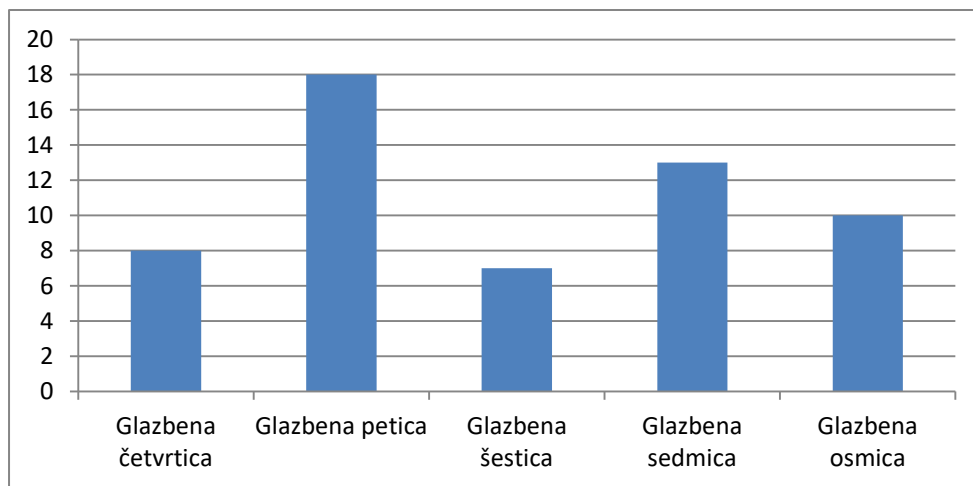
3.4. Interpretacija rezultata

Polazište ovog istraživanja su istraživačka pitanja. Interpretacija je utemeljena na odgovorima koji su proizašli iz sljedećih pitanja:

- *Koliko primjera različitih kultura za pjevanje i sviranje sadrže udžbenici Glazbene kulture?*
- *Koliko primjera različitih kultura za slušanje glazbe sadrže udžbenici Glazbene kulture?*
- *Koliko su zastupljeni primjeri različitih kultura u odnosu na ostale vrste glazbe?*
- *Jesu li primjeri različitih kultura primjeri u udžbeniku etnomuzikološki obrađeni i u kojoj mjeri?*
- *Može li sadržaj udžbenika omogućiti razvoj interkulturalne kompetencije učenika?*

Analizirani udžbenici izdavačke kuće Profil (*Glazbena četvrtica, Glazbena petica, Glazbena šestica, Glazbena sedmica, Glazbena osmica*) sadrže ukupno 56 primjera različitih kultura predviđenih za pjevanje i sviranje. Glazbena četvrtica sadrži osam primjera (25%), Glazbena petica 18 (50%), Glazbena šestica sedam primjera (29,16%), Glazbena sedmica 13 primjera (52%), i Glazbena osmica 10 primjera (58,82%). Glazbena petica sadrži najviše primjera različitih kultura (Grafikon 1.). Zaključujemo da učenici pjevanjem i sviranjem samo u sedmom razredu imaju priliku upoznati dovoljno primjera različitih kultura.

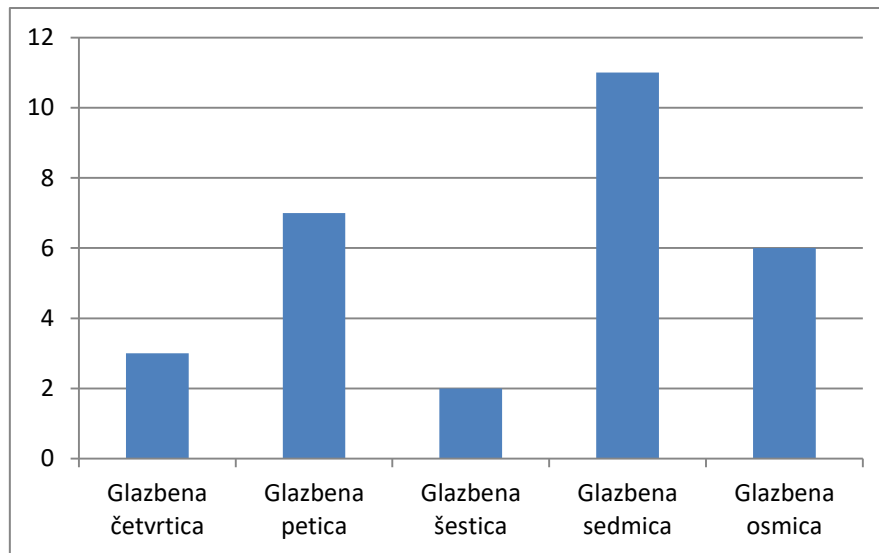

Grafikon 1: Količina primjera različitih kultura za pjevanje i sviranje u udžbenicima od četvrtog do osmog razreda.

Od ukupno 95 primjera različitih glazbenih kultura, ukupno je 39 hrvatskih tradicijskih pjesama (41,05%), a ostalih 56 (58,95%) su iz različitih kultura. Pjesme različitih kultura potječu iz sljedećih država: Austrija, Engleska, Belgija, Amerika, Poljska, Rusija, Češka, Švicarska, Francuska, Španjolska, JAR, Grčka, Kuba, Njemačka, Italija, Tanzanija, Slovenija, Karibi, Izrael, Mađarska, Japan, Brazil, Havaji i Koreja; te pjesme koje nisu određene državom nego izvornošću: afrička, crnačka duhovna, židovska. Pjesme za pjevanje i sviranje potječu iz 28 različitih kulturnih sredina. Zaključujemo da učenici pjevanjem i sviranjem imaju priliku upoznati dovoljno hrvatskih tradicijskih pjesama. Nakon hrvatskih, upoznaju devet primjera iz Engleske, a primjere ostalih država količinski znatno manje.

Analizirani udžbenici izdavačke kuće Profil (*Glazbena četvrtica, Glazbena petica, Glazbena šestica, Glazbena sedmica, Glazbena osmica*) sadrže ukupno 29 primjera različitih kultura predviđenih za slušanje glazbe (Grafikon 2.). Glazbena četvrtica sadrži tri primjera (6,82%), Glazbena petica sedam primjera (11,48%), Glazbena šestica dva primjera (2,99%), Glazbena sedmica 11 primjera (16,92%) i Glazbena osmica šest primjera (6,82). Učenici se najbolje upoznaju s obilježjima glazbe različitih kultura slušanjem glazbe i promatranjem običaja, a udžbenici Glazbene kulture sadrže više primjera za pjevanje i sviranje nego za slušanje.

Grafikon 2: Količina primjera različitih kultura za slušanje glazbe u udžbenicima od 4. do 8. razreda,

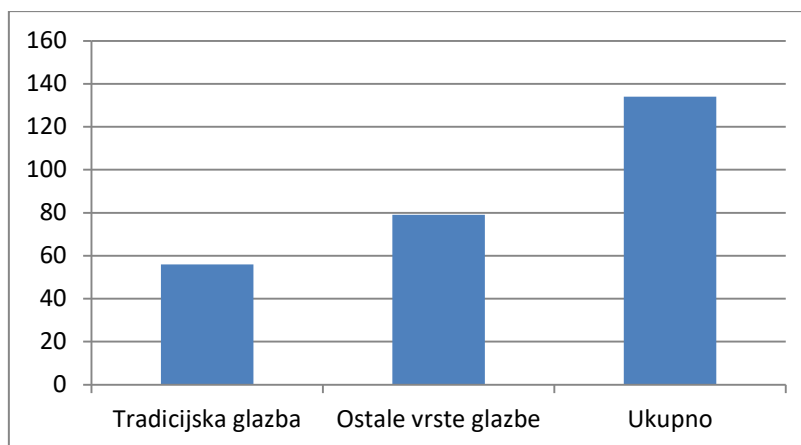
Od 62 pjesme, ukupno je 33 hrvatskih tradicijskih pjesama (54,1%), a ostalih 29 (44,9%) su iz različitih kultura. Primjeri različitih kultura potječu iz sljedećih država: Italija, Francuska, Wales, Engleska, Kuba, JAR, Rusija, Slovenija, Španjolska, Jamajka, Brazil, Japan, Australija, Grčka, Mađarska, Koreja i Izrael; te pjesme koje nisu određene državom nego izvornošću: židovska, afrička, crnačka duhovna. Primjeri predviđeni za slušanje glazbe potječu iz 21 različite kulturne sredine. Zaključujemo da učenici slušanjem glazbe imaju priliku upoznati dovoljno hrvatskih tradicijskih primjera, ali ne i glazbu i kulturu drugih naroda.

Kako bi dobili realan odnos u udžbenicima, potrebno je usporediti količinu primjera različitih kultura s količinom svih drugih glazbenih vrsta u udžbenicima kako bi ustanovili okvirnu količinu vremena posvećenog različitim glazbama svijeta. Podatci se analiziraju pojedinačno kroz udžbenike, posebno za pjevanje i sviranje, a zatim za slušanje glazbe:

- **Pjevanje i sviranje**

Sveukupno gledajući, udžbenici od četvrtog do osmog razreda sadrže ukupno 134 primjera za pjevanje i sviranje glazbe, od toga 56 primjera različitih kultura (41,79%). Prema dobivenom rezultatu (Grafikon 3.) zaključujemo da u nastavnom području pjevanja i sviranja

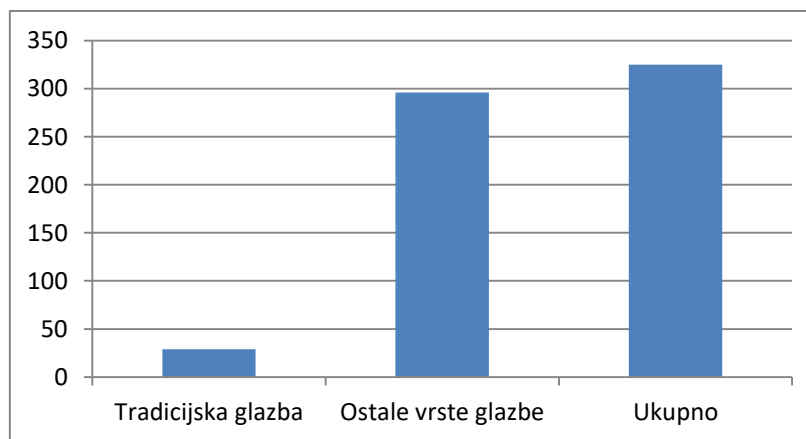
ima dovoljno primjera različitih kultura, što znači da bi na nastavi trebalo biti dovoljno vremena za upoznavanje tradicijske glazbe i glazbe različitih kultura.

Grafikon 3: Ukupan odnos u svim udžbenicima za pjevanje i sviranje

- **Slušanje glazbe**

Udžbenici od četvrtog do osmog razreda sadrže ukupno 325 primjera za slušanje glazbe, od toga 29 primjera različitih kultura (8,92%). Prema dobivenom rezultatu (Grafikon 4.) zaključujemo da u području slušanja glazbe udžbenici ne sadrže dovoljno primjera različitih kultura. Odnos slušanja primjera različitih kultura s ostalim vrstama glazbe nije ravnomjerno raspoređen. Učenici najbolje upoznaju glazbu i njene karakteristike u području slušanja glazbe, a ono je u znatnom zaostatku naspram područja pjevanja.

Grafikon 4: Ukupan odnos u svim udžbenicima za slušanje glazbe

Učenici tijekom pet godina nastave Glazbene kulture dobivaju vrlo malo etnomuzikoloških informacija. S obzirom na to da su te informacije vrlo oskudne, a odnose se na različite kulturne sredine, učenici ne dobivaju dovoljno etnomuzikoloških podataka o obrađenom primjeru da bi ga mogli razumjeti u kulturnom kontekstu.

Učitelj treba neprestano raditi na razvijanju načina razmišljanja kod učenika koji potiče razvoj interkulturalne kompetencije. Udžbenici sami po sebi ne mogu postići razvoj interkulturalne kompetencije, a učitelj, ako posjeduje interkulturalnu kompetenciju, može ju razvijati kod učenika pomoću sadržaja koji nude udžbenici.

4. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je analizirati implementaciju glazbe različitih kultura u osnovnoškolskoj nastavi glazbe radi postizanja interkulturalne kompetencije koja je učenicima potrebna zbog prihvaćanja i razumijevanja kulturne i tradicijske razlike s kojom se sve više susreću. Interkulturalna kompetencija u modernom svijetu postaje sve važnija u odgoju i obrazovanju učenika od samog početka školovanja. U radu je analizirana trenutna situacija unutar Republike Hrvatske. Temeljni dokumenti za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje (NOK, HNOS, Plan i program za nastavu u osnovnoj školi, udžbenici za predmetnu nastavu Glazbene kulture) nemaju dovoljno sadržaja koji bi učitelju olakšao razvoj interkulturalne kompetencije kod učenika te razvio takav način razmišljanja. Program predviđen za osnovnoškolsku nastavu glazbe, koji se može povezati s kulturnim i tradicijskim sadržajem, većinom se odnosi na nastavne teme folklorne glazbe različitih područja unutar Republike Hrvatske. Radi se o šest nastavnih tema raspoređenih u četiri godine školovanja. Tako učenike upoznajemo s njihovom vlastitom kulturom, što se ne odnosi izravno na sadržaj “različitih kultura,,.

Analizom najzastupljenijih udžbenika za osnovnoškolsku nastavu Glazbene kulture izdavačke kuće Profil u radu je obuhvaćen kompletan sadržaj slušnih primjera i primjera predviđenih za slušanje i sviranje te opisan način na koji je taj sadržaj predstavljen učenicima. Sva tradicijska glazba uz naslov ima zapisano područje glazbenog primjera, ali često udžbenik ne nudi konkretan etnomuzikološki sadržaj značajan za određeno područje pa učenicima kulturna vrijednost glazbenog primjera ostaje nepoznata. Proučavanjem temeljnih dokumenata za osnovnoškolsku nastavu glazbe zaključujemo da se područje glazbenog opismenjivanja u aktualnoj glazbenoj pedagogiji napušta, ali udžbenici za nastavu Glazbene kulture to nisu popratili. Udžbenici uz učenje pjesme različitih kultura najčešće sadrže elemente glazbenog opismenjivanja, a primjeri su rijetko popraćeni etnomuzikološkim sadržajem strane kulture. Također zaključujemo da je etnomuzikološki popratni sadržaj vezan za glazbu unutar Republike Hrvatske, ali za primjere iz drugih različitih kultura nije. Tako je teško utjecati na razvoj interkulturalne kompetencije kod učenika. Glazbenog pedagoga se potiče da vlastitim angažmanom razvije interes za prihvaćanje i upoznavanje karakteristika glazbe različitih kultura i time razvija interkulturalnu kompetenciju, kako vlastitu, tako i kod učenika.

5. Literatura

- Bakan, M.B.(2007) *World Music-Traditions and Transformations*. New York: McGraw Hill.
- Bennett, Milton J.(2001). *Intercultural Competence for Global Leadership*. Oregon: The Intercultural Communication Institute.
- Beegle, A. C.(2012). World Music Resources, *General Music Today*, 26(1), 48–49.
- Deardorff, D. K. (2011). Assessing Intercultural Competence. *New Directions for Institutional Research*, 149, 65-79.
- Deardorff, D.K.(2006). The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States. *Journal of Studies in International Education*, 10, 241-266.
- Dobrota, S., Kušćević, D. (2009). Glazbeni identiteti u kontekstu popularne glazbe, *Godišnjak Titius*, 2(2), 195-206.
- Dobrota, S. Ćurković, R. (2006) Glazbene preferencije djece mlađe školske dobi. *Život i škola*, 15-16(1-2), 105-114.
- Hrvatski nacionalni obrazovni standard (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Ilari, Beatriz (2013). Singing and cultural understanding: A music education perspective, *International Journal of Music Education*, 31(2) 202–216.
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obrazovno i srednjoškolsko obrazovanje (2010). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Rojko, P (2012) *Metodika nastave glazbe. Teorijsko tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera-Pedagoški fakultet u Osijeku.
- Sikirica, J. Marić, S. (2007). *Glazbena šestica. Udžbenik glazbene kulture s tri CD-a za šesti razred osnovne škole*. Zagreb: Profil International.
- Sikirica, J. Miljak, A. (2008). *Glazbena četvrtica. Udžbenik Glazbene kulture s tri CD-a za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Profil International.

- Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M., Bašić, S. (2001). Novo doba ljudskih prava i demokracije u školama. Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatska.
- Sumner, W.G.(1906). Boston: Folkways Ginn and Company.
- Ščedrov, Lj. Marić, S.(2008). Glazbena petica. Udžbenik glazbene kulture s dva CD-a za peti razred osnovne škole. Zagreb: Profil International.
- Ščedrov, Lj. Marić, S.(2007). Glazbena sedmica. Udžbenik glazbene kulture s tri CD-a za sedmi razred osnovne škole. Zagreb: Profil International.
- Ščedrov, Lj. Marić, S.(2007). Glazbena osmica. Udžbenik glazbene kulture s tri CD-a za osmi razred osnovne škole. Zagreb: Profil International.
- Šiljković, Ž. Rajić, V., Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, *Odgojne znanosti*, 9(2), 113-145.
- Wang, J., Humphreys, J.T. (2009) Multicultural and popular music content in an American music teacher education program. *International Journal of Music Education*, 27(1), 19-36.

6. Sažetak

Glazba različitih kultura u osnovnoškolskoj nastavi glazbe

U radu se polazi od novonastale potrebe za interkulturalim odgojem i obrazovanjem, što podrazumijeva međusobno prihvaćanje i razumijevanje u kulturnom kontekstu. Predmet proučavanja je nastava Glazbene kulture, ali i bilo koji drugi oblik interkulturalnog odgoja na koji može utjecati glazbeni pedagog. Glavni pokretač prodora interkulturalnog odgoja i obrazovanja je urbanizacija, razvoj multimedije i interneta. Iako se prihvaćanje različitih kultura podrazumijeva u odgoju i obrazovanju, obrazovni sustav je dužan učeniku pružiti sve dostupne informacije zbog novonastale implementacije interkulturalizma u glazbi, ali i u mnoga druga područja. Glazba različitih kultura podrazumijeva bilo kakvu raznolikost u glazbeno-kulturnom smislu. Nastava glazbe je koncipirana prema temeljnim dokumentima za odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj pa je prema tome implementacija interkulturalizma u nastavi procjenjena u odnosu na njihov sadržaj. Rad se bavi isključivo osnovnoškolskim obrazovanjem, dakle razrednom (od 1. do 3. razreda) i predmetnom (od 4. do 8. razreda) nastavom glazbe u osnovnoj školi. Kvalitativna analiza je provedena na udžbenicima od 4. do 8. razreda kako bi se pokrio i definirao kompletan pristup tradicijskom sadržaju nastave Glazbene kulture, te procjenilo utječe li taj sadržaj na učenika razmjerno njegovim ciljem. Učitelje glazbe se poziva da samoinicijativno provode mjere u okviru svojih mogućnosti kako bi učenicima omogućili razvoj interkulturalne kompetencije.

Ključne riječi: *kultura, interkulturalizam, interkulturalna kompetencija, nastava glazbe, osnovna škola.*

7. Summary

Music of different cultures in elementary school music education

This study starts from a new-found need for intercultural education, which relies on mutual acceptance and understanding in a cultural context. The object of this study is elementary music class and any other type of intercultural education that a music teacher can affect. The main reason for including intercultural competence in education program are urbanization and popularisation of internet and multimedia. Although cultural acceptance is necessary in education, implementation of intercultural competence in music and other departments requires all of the available information that education program can give to a student. World music includes any form of diversity in a multicultural sense. The music education system is based on fundamental documents for elementary school program in Croatia, so the implementation of interculturalism in class is evaluated by its curriculum content. This article is based on elementary school program from first to eighth grade. Course books for fourth, fifth, sixth, seventh and eighth grade went through qualitatively analysis to define the approach to traditional music content and to evaluate impact on students in proportion to its goal. Music teachers are welcome to take actions on their own to develop intercultural competence in students.

Keywords: *culture, interculturalism, intercultural competence, music education, elementary school.*

8. Prilozi

Prilog 1: Nastavni plan i program za osnovnu školu, str. 72-73